

782 (41)

1-94*

P.P.L-94
 782 (41) (782) H.M. Mohlabe, K34/82 1
 Tribal marks, Bethany Mission,
 dresses, cosmetics etc. P.O. Richardtsdal,
 of Sekōrōrō's people. 3-3-1947.
 Diaparō le ditxabišō. ^{47/90} L4-2-6
 ind.

Diaparō tša basotho ke mekxopa ya di-
 phōōfōlō le dimiwa tše byale ka ditxomo
 le dipudi, diphōōfōlō ke phala, phuti, pela,
 kōme, sekopo, pudubudy, thōōšo, ditšhipa
 le nkwe. Byale mošxēle ya tšōna ke še
 tše ka hlalūšitše ka matlakala a ke a
 rometšexo a we a ~~thōōmōwexo~~ xongodiwa
 ka di 18-2-47 ka ditabeng tša xoyula
 le xobētla le medirō e mengwē. Ditšwa-
rō tša banna ke mo ba tšwara makxēswa
 ba a šuxile xa botse, byale ba a hlotšitše le
 tsoku; le kxeswa la monna xa seleleschla,
 tšatši le lengwē le le lengwē xe boesa e
 swanetše xo fēla a lephumula ka makhu-
 ra a hlakanthšitše le letsoku. Byale mo
 mmeleng e be ba sa apare setō, kobō ya
 bōna e be e le letsoku ba tšōla lōna meleka
 moka ba phahlanthšitše le makhuva.
 Byale makxēswa a we ba bexo ba tšwara
 ke makxēswa a diphōōfōlō tšena Phuti
 kōme le thōōšo. Byale Phuti e tšwara ke

782

K34/82

2

batho ba ba e jaxo, bawe ba e binaxo a ba
 tšware, ka baka la xore e ka bantšōa dišō.
 Lekxēswa lena le dipērō tša diphaphati
 le metswa e medi ya xohunēla ka yōna
 Byale xe motho a dula fase o swanetišē
 o lehlaramolla a dula xōdimu xa dipērō.
 Byale xe ba rōbala ba tšola, xe a tšoxa wa
 le šoxa a le otlolla ke moka a kxone a tšwara
 Byale xe lekxēswa le khōma xohlaxala le kh
 ōma sepotōng la tuxa lešoba le thula ke
 setowē sa moreto, ke moka wa le luhla
 o tšwara le lengwē. Xe lekxēswa le se
 na makhura la nēla ke pula le akxokxopā^h
 na ke moka la xathšipa, le xōna lena le mā-
 foxohlo. Monna wa sepotō se sexolo ba b-
 ōna sekuka e le se sexolo, ke xore ke monna
 ya a laišitšexo. Makxēswa a mašoboro
 ana le dipērō tše di telele le xōna bare
 mesela ya bo mankobo le di tšhisa ke moka
 ba dikanya ba dira diala, byale ba difokēla
 ka marala, ba tula mašoba dipērōng ba
 tšēmella wa hwetšana dilekeletšē, le xōna
 xongatšela xa bōna ba kaša wa hwetšana
 moxwete o šetšē kxakala. Makxēswa a

782

K34/82

3

bōna ba tšwara manamane a dikxomo,
 phutikpudi. Makxēswa a a bōna ba
 šoxa ka ~~nozi~~, byale le šoboro ka letee
 o swanetše xoba le makxeswa a mabedi
 xo cleletša xe le lengwē le kōlōbisitšhe ke pula
 xore are xofihla xae a tswarē le lengwē
 byale le la a lešoxē xore le seke la kxāropa-
 na, le bōna banna byala bana le a ma-
 bedi. Makxēswa a bašemanyana, āna
 a šoxa ke borapaxwe bōna. Ba ba šoxela
 makxeswa a dipela le ditšhipa, le dikopa
 le dipudubudi ana ke makxēswa a thakana
 a e nyana. Le āna xa ba tlotšhe makhura
 ke a masehla. Byale mošemanyana yo a
 rošēlaxo le kxēswa o tla bōna le kxōkxōrhane
 le motšwere bopele, byale rapaxwe o swane-
 tše xo tšeya a šoxēle a bee a le tlotšhe ma-
 khura fēla a sa phahlaxana le letšoku. Xe
 rapaxwe a šoxela e yēna o phathakka bo-
 pele bya xaxwe ka dikxwele mohlomong a
 kwatama fase ka ditkhuru, xe a fedit-
 tše xo mošoxela ke noka wa motšweša.
 Bōna bu nyatela byale ka babaxolo a bake-
 šhe byale ka mašoboro a maxolo.

782

K34/82

4

Dits'waro tša basadi, basadi ba tšwa-
 ya mekhopa ya dikxomo le ya dipudi.
 Byale mekhopa wa kxomo xe ba adirile
 setšwaro bare ke ntepa, wa pudu ba-
 re ke tsethō. Ntepa ke setše ka hlalu-
 sitše mosokelē ya kxomo, byale mong wa
 mekhopa xe a kxona xo sexa n-tepa ke m-
 oka wa disexa, ba disexa ka mokxwa o,
 ba sexa senkxêkxênene, maraxōng, byale
 mo oeya maraxōng ba dira o mosese,
 kemoka xa namowe banzšea maraphu,
 byale kemoka ba seta marala a ma-
 ngwē ba dira metšwa ya xoxokella (xo-
 hunēla) ka yōna. Byale mosadi xe ba
 hlane o kxōna xo tšwara ntepa o kkat-
 la mebotša, moedi wa maraxō a xax-
 we a šala a bōnala. Mo a tšema xo-
 kōdimu xa maraxō ke lešadi a kxone
 xo tšwara, ka xobane o tla hwetšana
 tšetšō e phesoxile, ka xovale a kxahlisi
 banna. Ba e tšwara ka byoeng letla-
 lō la tla ka kxanala, byale xe eke tsethō
 e ile ya tšwa lehlone o tla bōna ena
 le lekōta ke yōna e enyakêxaxo kudu.

782

K34/82

5

E we e reng xe mosadi wa sethaka a
 reng xe a sepela wa bona e ka ke mose
 la wa nku. Ba nna ba fela bare e a
 nanaile naswana e re masoxana a kxa
 ngwe ke pelo. E reng mosadi ya arexo
 xe a sepela wa bona e ka o tšene kxane
 le ya mongwê wa bona ntepa e le lepheso
 pheso, a wa ya we a thakatsê banna,
 monna wa xaxwelle, tšena xe a mmôna wa
 swaba, byale tšethô e kxabišwa ka tšhōlo
 le letsoke. Tšethô ena ba dira ka mokxo-
 pa wa pudi, bare xe ba ešuxile ba e otlol-
 la, ka marala, ba otléma ka mo leka mo
 ke mika ba tšhōma xoxōxa ba tšema ka sehla-
 re, ba xōxa lela ba tšema ka se sengwê, ele
 xore xa ba okolobiša ka metsi, ebe ba no o ēpē
 la moloreng wa dikxomo ka šakeng o
 boctšê botala, byale xe ba dira tšhā natšewe
 hlōxō ya pudu e ya ka lehlaeng, matsōxā le
 dirope ba diotlolla xore e be tšhā didiraxo
 tšethō. Byale xe ba feditšê xo šoxa byale
 ka xe xotlōka xo sa kxone batho kamoka, ke
 moka xe a sa kxone o tšeta mošila a tšila
 a motlokêla, Byale mošila otlane xo finla

782

K34/82

6

mohlomeng ana mong wa ana a re sepela
 o tšeya o tšie, ke moka a xome a yo tše-
 ya a ofe motloki, byale motloki a thōme m-
 adivō wa xaxwe. Xotloka ke xore motloki a
 thšela metsi morifing, ke moka a fēla a e
 kxa ka seatla a pyela mokxopa, ke moka a
 sexa mokxopa ka letlalong, byale a diva m-
 a phakxanyana, a nodira byale a tšwiketša
 letlokō, ore xodira letlokō a ba a lešobaditša
 ka mphaka o nodira byale byale xo fihlēla
 a fetsā, byale ka xe motloki yo mongwē le
 yo mongwē a xōna xo sexa. Byale xe a bōna
 xore modivō wa xotloka o fedile ke moka o
 thōma xo sexa (xo setle) xe a feditšē xo-
 exa ke moka moka ore ka kowa fase ka
 thethō o diva mapakxa. Ke moka a xoma
 a yoka ka lešika, o thula mokxopa ka mo-
 lala-thšuka, ke leina la thšwana ya
 xoroka mathebō ke thōna ditkhetš le dikxē-
 vō. Mašika ke a dikxomo le diphoōfōlō tšē
 dikxolo tšē byale ka tšuxa, thōlo, nare,
 phalafala, thaxetši. Byale mašika ana ba
 nthšā mokolong, mo dinameng tšā ka math-
 e kō a mokolo, ba thōma ka xotlošā dinamē

782

K34/82

7

byale ka xe tšona dimamaretšhe marapong
 ke moka ba lehwetšana ke moka ba le seta
 xa botse, xo fihlêla le etšwa, byale xe letšwile
 ke moka ora yo mongwê wa motswarella,
 ke moka a xopa dinama tšhe dimamaretšhe xo
 lešika xone lešale lesena dinama. Lešika
 ke le lesehla, fêla ka xone bare xolentšha ba
 fêla ba lebeya ka xlong e ba xo tšaxo mollô,
 byale ke moka la fetaxa yaba le lehubedu, xe
 ba saka ba lebeya ka ma ba xo tšaxo mollô,
 le ka tloxa la ja ke tšele. Tšele ke diba-
 ko tšhe dingwê tšhe byoyanyana ba bya dihlo-
 kwa nyana, tšhe disehla tšhe xotiba ka bon-
 tso. Byale diboko tšhe xe motšo a hare a
 beile mokkopa wa xaxwe a fela a sa
 o hlôkômêle xofela a olebella, mohlung
 are ke a xopala a tla hwetšana e fedir-
 tšhe. E tšhama ka byoeng xaja, tšhe ja by-
 oya xe difetša byona ke moka difa le-
 halô. E mpa xe ele mokkopa wa kxoma
 wa e palla, xe ele mokkopa ya diphoôfô
 a wa e a fetša, o mongwê ke wa ko-
 lobê le tšhakadu a wa yona e a pall-
 wa. Byale xe mokkopa ena basetšhe ba

782

K34/82

8

e šumisa e tletš'e dithšila a wa ke moka
 thsele ka e saja, kabaka la xone e tletš'e
 dithšila, ke mpya fêla e ka jaxo, yôna mok
 xopa o mongwê le o mongwê e a uja, o ka
 noisita xe o šmile, le xona e tla o letela, ma-
 hlant pula enaxo ke moka e a xopela. Byale
 ke moka motloki o tla iša thetš'ho xo mong
 wa yôna a fihle a mofe, byale mong wa
 thetš'ho o tla dirile byala bya xoleboxa motlo-
 ki, byale ka xe e be ba sarwelle, toätš'i le-
 we ka morwana ba tla xo tsoxa ba enwa
 ke moka ba roma motš'ho xone sepela o batš'
 a morwa mokête, are xoja tš'a xoja a tš'ê.
 kamono, fêla o nape o mohlaloš'etš'ê xone a
 sethe a šiya ba lapa labo, o matš'ê xone b-
 a dirile mapoto a xoleboxa letš'okô. A wa ke
 moka xe ba jja ke moka wa ba batš'a, ke
 moka batš'oxa nae, a wa xe a fihla le yêna
 o swanetš'ê xodumediš'a, ke moka monna
 le mosadi ba balele xone manna yola o fihli-
 le, byale ke moka ba mitš'ê ba mošupe pi-
 tš'a e elexo ya xaxwe, xone mapoto š'e a
 ve xohlapis'a diatla ka xobane o ile wa
 thusa kudu ka xotloka mokxopa wa mo-

782

K34/82

9

oadi usaka. Byala mmikusa o tlame ke le-
 buxile, ke moka le yêna o tla bitša moadi
 usaxaxe a motša nchuntšu a ba matšitšê
 xo, a wa le yêna moadi o tla leboxa.
 Nama mowe moreti o tla bolella moreti.
 wa xone o seke wa n tahlal, byala odiyafê
 la tša moretiwa o tlame a wa xape boxu-
 êra bo rinye ke dikgêla. E mpa tabae
 khala boxuêra bya batho ba rinye ke batho
 ba bangwê, ~~bo bangwê bo rinye ke xone~~
 monnd yo mongwê o dyal a rereêla yo
 mongwê ka mafuni, ke xone a rōbala le
 moadi wa moxwêra wa xaxwe, byalle
 mohleng a mohwetšamako ke moka boxwê-
 ra bohula. A wa kemoka batla hlwa
 ba emwa ba tshibile xo rana molat o,
 xe letšatši le dikgêla kemoka wa laêla,
 xoba lexe e rala morekane, xe el feditšê
 byala bya xaxwe o alaeêla, ratš la mwe-
 ne le beya ke mong motšê, xe xo rane le
 rêtš kemoka o tšwe êna, byala ke moka
 a nthōe pitšā a mofe, aine rala ka xoba
 kea êna, ebe ke xoêmišētšā rane, ke
 moka a leboxê. Xe ba nwele ba feditšê

K34/82

10

xa sa ⁷⁸²laela, onone ke lebukile, are xe ele
 xolaela ke laetshe botata, xolaela xa bedi ke
 xokhopela kemoka a thakxoxa a zloxa. By-
 ale ditšwanō tša mosadi difedile, dia
 tšwaniswa, ntepa ke ya kxomo e tšwari-
 wa ka nthaxō, thethō ya pudu e tšwa-
 riwa ka pele. Le yōna thethō byaya bya
 yōna bya ka teng le zlatō la zla ka kxaka-
 la, kemoka ka kowa le zlatō ba zlatō le-
 tsoku, byale tšatši le lengwē le le lengwē
 ba fēla ba diphumula ka zholo. Zholo
 ke makhura e kxomo, byale ba tšeya m-
 akhura a ba a setla ka lehudu xore a
 mōmōxane, kemoka ba zhole xane xa ōna
 ba folēle lentu kemoka ba lekeletšhe hla-
 keng ya ntle ka ntlong. Byale xe mosadi
 dia diapere xe a sepela o zla nokwa
 xore ka mo kotla mosadi, o zla kwa a
 ye xabara xabara ke xore xodiya ntepa
 le thethō. Mosadi o swanetšhe xore
 a be le ditšwanō tše pedi tše dingwē ke
 tša xoya menyaneng. Byale mokxopa o
 we lehono xerexo ke wa pudu, boxoloxolo
 pudu e be ba era Phuti e be ba tšwara

782

K34/82

11

mokxopa wa yōna | Kxomo e be ba era
 hlabakalla ke yōna e we ba xoba ba
 dira dintepa ka yōna, byale bare ke kx-
 omo. Byale phōōfōlō ena e be ba chwe-
 tšana phalaberwa (manaka) byale ba-
 re letlalō la yōna le byale ka la kxomo.
Dinta byale dinta ke dilōnyana tše d-
 inyana tše disepelaxo le batho, kudu dinyae
 ka xo sepela xa letšopi, ele xore le tšōna
 dinta ke tše dintso. Byale dinta tšena
 ke mehuta e medi ke dintanta, le din-
 ta kolobē. Dintanta ke dilwana tše
 dinyana tše diphelaxo ka madi a batho
 mo ba sepela disepela nabo, malaong
 dirōbala nabō, byale ka dikhōxidi,
 diboko le ditshwatxa. Xona lentu e bare-
 xo ke monna wa khabeing, yōna ke nta e
 ntso, byale o kua bare tšai monna yo
 wa mothabeng ke marema a xōxēla, by-
 ale xe o dimula wane kenta. Kenta ya
 hlōxong, byale nta xena a etšwe e no-
 phela xodikuluxa le hlōxō, e phela ka madi
 a hlōxō. Byale monna o hwetšana a kwa-
 etše xodimu xa dikxwele tša mosadi wa

782

K34/82

12

wa xaxwe a mopyatla dintu, o tla ditru-
 luša hlōxō ya monna wa xaxwe, a fetla
 dintu, e a e hwetšana ke moka wa e py-
 aya ke menwana e medi e mekolo. Ke nke
 mosadi ke a fetla dintu a sababiše mo-
 nna waba a kromela. Ka xobane xona leba-
 sadi ba bangwē baxo ke ba pyaya dintu
 ba fetla merini ka maatla le xāna ke ba
 hwetšane nta ke a epyatla dinata tša
 xaxwe tša hlaba letlalo la hlōxō wa o
 kwa xobaba, byale mosadi wa mohuta
 o we o wababisa a kxone xopyatla din-
 tu. Molaō mosadi wa monna yo mong-
 wē a dumella xopyatla monna wa mos-
 adi yo mongwē dintu. Ba ka pyatlana
 ka sephiring, ke a ka hwetšana mosadi wa
 xaxwe a pyatla monna yo mongwē ke molato.
 Byale ka monna yo Masekromotše Maxomane
 byale mokhalabye yo obe a setsoxe a dutši
 xae, byale a tsoxa e sale bōxoxo a e ya
 mašemong a e ya xohlaxola, byale monna yo
 mongwē morwa-vaxe, a fela a sala a
 valoka le mosadi wa mokhalabye yo we
 mavaloko e mebe, ka moraxo ka mavaloko

782

K34/82

13

Kemoka mosadi a mapyatlak dinta, ba nodi-
 ra byale byale mats'at'i kamoka. Byale mo-
 khalabye a sa okwane le mosadi wa xaxwe
 byale phapano ya bona e sats'ibyi e nats'e-
 ba fêla ke monna le mosadi. Byale ka tš-
 etš'i le lengwê mosadi ya mongwê a loma
 mokhalabye tsebe, a mosadi wa xaxo o
 tliša tša xoja tša xaxo moxane ka baka
 la xone ore xofaxa ke moka ba tšena kant-
 long ba dula ka ntšhe le Madome Maxamane.
 A wa mokhalabye ore ke xikuile a no homola
 a seke a tšediša phefo. Ka tšatš'i le leng-
 wê mokhalabye a tšoxa ore mosadi ke tšo-
 xêla masehong, fêla o seke watla le
 dijō tšaka, ke tšane xotloxa masehong
 ke ya xa moxwera waka o mpitšitš'i xona
 le mapoto, ke tšane ke ija e tšhe tša
 xoja, a wa mosadi a dumêla. A wa
 monna a tloxa, a hlaxola hlaxola tšhem-
 ong byale pele xa xone batho ba tšwe e
 tloxa a ya xa maxwera wa xaxwe, a
 fihla e hwetšana ba tšotš'e bušwa
 a wa e ja ba mokxêla mapoto a
 nwa, ebe e le mapoto a phufutša

782

K34/82

14

Monna are xo moxwêra wa xaxwe ke šile
 thoko ya matsoko xae le dikata (lebake)
 byale ke sare kxandi ko tšeya a wa
 yola a re ophakise re nyaka xohlwa
 naxo lehono. Byale monna a tloxa e be ešē-
 tše ele moxare, byale oile xe are o fihla
 motšeng a kua le tšū la mosadi ka ntlo-
 ng, monna oile xe are o tšena ka referō
 a bāna ntlo e bulexile byale a tšena a hwe-
 tšana monna a kwa etšē xōdimu xa dikxw-
 ele tšaxaxwe, byale ke ba mmōna mosadi
 a motsoxōša, yaba mong wa mosadi
 o tšwara monna, mosadi yēna a
 tšwa a tšāba, byale sehlatlātō sa ph-
 ōnyokka mosadi monna sa tšwa sa tšā-
 aba a šiya thoko ya xaxwe, mong wa
 mosadi a tšeya thoko a e boloka. Mon-
 na are xo fihla xae a romela sebaka
 sa xorapēla, sebaka sa tšoxa se ya
 ka moswana. Byale monna a boēla
 moxwereng wa xaxwe, a fihla a
 matša ditaba tšena, are xōēn ke ile
 xe ke fihla xae ka hwetšana ditšō-
 ene dišūšutšē bana, monna moxolo Ma-

782

K34/82

15

dome a kwats'e xodimu xa ditxwele
 tša xaxwe, byale xe ke fihla ka moswara
 mosadi a tšwa a thšaba byale monna
 le yēna e phōnyōkka a thšaba ka
 topa thoko ya xaxwe ya matsōko, mma-
 lôš o bolela dife, a ne ke ralo, a wa a ne-
 tše ditseba ke wena monna wa xa
 Maxomane, monna a thōma xolaudiša
 ka mokxwa o a fapanaxo le mosadi; a ne
 mosadi xa re kubane ka baka laxone bo-
 tšexo xe kere xa yēna sokoloxēla ka
 mono a dimele, wa nkhumalla byale
 xe kere ke bolela nae tšatši le lengwē
 o kwe a ne ke lapile byale ditaba tše
 dinxakanthšā kxatše o fora ke mo-
 nna yo. A wa ba dilesetša banwa
 byala xofihlēla letšatši le dikēla, a
 ya xae, xe a fihla xae a hwetšana
 mosadi wa xaxwe, byale mosadi a-
 re xo mōna a thšaba. A ya a bōna
 mokhekolo yo moaqwē a ne xo yēna ke
 lebile byale ke thšaba xoya ka lapeng
 laka. Mokhekolo a butšiša xone mola-
 ko keng, byale mosadi e matsa xone

782

K34/82

16

monna waka o nk wetsane kena le Ma-
 dome ka ntlong ke mopanya dintu, mo-
 kkekolo are taba e ke molato o moxolo ka
 xobane ba bungwe ba ile masemong xo-
 hlaxala byale wena o hlwa xae o lebe-
 letse ditō tse disenaxo modirō, ditō tse
 we ke ditō tse re diraxo maxexa ka m-
 adula xae, byale letōna ke swanetse
 xohlakana le moxwēra waka dikxoneng.
 Awa a thaxoxa a moisa, a fihla
 a batša monna xone ke bōna mosadiw-
 a xaxa ore o xolebetse, byale o beufa xo-
 tla ka lapeng. Monna are a wa xoluki-
 le mokkekolo nka xoxobotse setō, yēna a
 thōabe setō a dule. Mokkekolo are o
 seke wa motiya, a thaxoxa a tloxa.
 Monna a ka a boledisa mosadi setō, mos-
 adi a ya a alai lexoxō monna a ya a
 vōbala a sa bolela setō. E rile xe boesa
 a kwa motho a kōkōta le bati, are o
 mang, are kenna, monna a tšwara
 makxeswa a xaxwe a tšwa ka ntlong
 a dumedisana le motho yo we, byale
 motho a thōma xobolēla ditaba tša

782

K34/82

17

burumiwa bya xaxwe, byale monna ore
 xo morumiwa o ke o diphe ke sa bitša ba
 bangwē, byale a bitša ba bangwē xamōxō
 le mokkekolo yala wa xotliša mosadi. Ba
 Kxobakana ka lapeng, byale monna are ba
 xesu xa ke lebitšetše selō, ke bōna motho ya
 byale yēna o tla le batša se a letšexo sō-
 na. Byale mosadi betela, mosadi are ke
 rumile ke monna wa xa Maxomane M-
 adome o itše ke tle xo morapella xa mon-
 na wa xa Maxomane ke molebetše ke moka
 a homola. Byale monna ore lekana butšiša
 xone na orang, ke moka mosadi anapa a bo-
 lela are, ore o mihwetšane kantlong ya xa-
 xwe a robetše xōdimu xa dikxwele tša mo-
 sadi wa xaxwe. Bare a wa byale re ya
 xokwa, byale mosadi o ke ore botše xone
 ditaba tše ke nnete, mosadi are ee ke
 tšeresō. Byale bare monna e ke o rebotše
 monna, are ba khalaka, nna yo mongwē
 le yo mongwē wa ntšeba xone xe boesa
 ke tswarea kxoxo molomo ka ya mašemong
 xohlaxola, byale mabana e be ke bitšitše ke
 moxwēra waka a wa ka fihla ka ja

782

K34/82

18

dijô nthse, ele xore pele ke thomile ka ya
 mašemong xohlaxola le yêna mosadi ka ma-
 tša xore xe a etla mašemong a seke a
 tla le tšaxoja tšaka ke bitšitšê ke moxwe-
 ra waka, ke dirêla xore mohlomong le yêna
 xe aata o tlatla a hwetšana. Byale kare
 xoja tša xoja yaba ke lobetšê thoko yaka
 le lebaka xae, ka tšoxa kare ke tšilo tšeya
 tšona ke xe ke tšilo hwetšana dihlola tšê,
 byale ba tšaba monna a tšiya thoko ya
 xaxwe ya matšoko. Byale ke akxola xore
 lena kamoka ba mo matšeng le a tšeba xore
 mosadi yo re nofapana fapana e mpa xa
 le tšebe xore molato keng, byale le hono ka
 xobane sabohloko sephatlexile ke tla le
 batša. Ebe re fapana ka ditaba tša ka
 ntlong, ke re xo mosadi eba mosadi byale
 mosadi a xana kemoka wa nkhusella, bya-
 le ke sa tšebe xore molato keng, ka lebaka
 le lengwê o kwe aye o lapile. Byale le ho-
 no ke bone xa batše xore kxatše o be a
 dira ke yêna monna yo, a retse ditaba
 dikabôna ke lena bakxalaka. Bôna bare
 a wa senwa-bonopi sa bokxalaka o

782

K34/82

19

se mpōne mpōkōbōkō pele xa leho koēta
 mong wa lona, wena fetola sebaka se
 xe ele diphōso tša bōna se dikwile. A wa
 moxalabye wa batho a xopola seema se
 barexo xae xaxona lebelo wa kitima kudu o
 zila khupya wawa, aye xo sebaka sepela
 o motša taba e xa ke rate e seke a tsoxa
 a boeletša batla tlōxa bare batho ba ja
 dile tša batho, o motše a xomele mosadi
 waka, xe a ka tsoxa a boeletša o swane-
 tše xo feta nae. A wa ditaba tša fela
 ka ōna mokwa o we. Ditaba tšena ke
 ditaba tša dintu tša hlōxō. Dintu tšanathē
 tša hlōxong, xe mosadi a sahlōkōmēle xofela
 a pyatla ngwana wa xaxwe, o bōna ~~xo~~ hlō-
 xō e setše e le e thōweu ka matlae a
 dintu, byale ka bana ba Maxabolle, o be o
 nobōna disepela xōdimu xa hlōxō dintu
 tše dikxolo, matlae ōna a sa boletwe. Ma-
tlae ke mae a dintu, byale ke a mašweu,
 byale xe a xola a etlobola xwa šala ent-
 anyana e thoehla byale ena le maoto, ka
 xobane nta ena le maoto a mane a manya-
 na, byale xe e napa e xola e xoma e setlob

782

K34/82

20

la byala kemoka e ba e ntso. Dintsa tša di-
Kobong le dithusarong ke dintsa tša ditshetshas
 Byala tša makxeruweng banna ba pyatlal ka
 notsi ba tšhobisa xone basadi ba ka bōna
 manepa, ka kobane xe monna a sehlokōmēle
 xone xe a le naxeng a peke a sevela ka ma-
 a tla xone manepa a tloxe, a tli a mamamēla
 lekxerusa. Byala ka xori a monna a hun-
 alla lekxerusa laxaxwe ke moka a tšuswa
 le lengusē ke moka lela a pyaya dintsa
 kudu dinga xodula mamenong le makune-
 long. Ke ele ka thekong ya dintepa le di-
 thetho, ba dihunolla ke moka ba dianexa le-
 tšhāing le tlatlo laya ka fase byala byōya
 byaya ka xōdimu, byala ditla okusa letšhāi
 kemoka tša tšusela xōdimu, ba ditopa ba
 dibyatla bōna beng basadi. Dintsa-Kolobē
 tšema ke dintanyana tša dingana kudu
 tša diphaphati tše dinela. Tšōna di-
 phela ka maboyeng a ka pele ka batho,
 xe okane oena le batho wa nobōna yo mong.
 wē a dula a nyaka xonyusya ka pele
 ke xone ona le tšōna dintsa tša mohutla
 o wa. Byala xe moadi a dula o phaya

782

K34/82

21

ntepa byale a phutha tsethō a dula
 kōdimu xa yōna. Byale o kua ba epella
 yona tsethō, bare swara mosadi ka tsethō
 ka loke o a-raxa, babangwē bare bokan-
 karana yēna mohlabendi a fēla are mp-
 ooha, o-raxa byale ka kxomo, bokankar-
 ana, o mohlabanyu diēma ka mokxwa
 o a ka kxonaxo. Byale ke xore xe bare sw-
 ara mosadi ka tsethō, bare xore wa mo-
 tswara ka yōna o mofeditšē matla a
 tla bōna a kwatama fase ka dikhušhi.
Dithšixidi ke dilo tšē diphelaxo ka ntlong
 di dula mabotlong le dihlakeng, ke tšē di-
 khubetšwana byale dilo tšēna diphelela
 ka madi a batho. Bošexo xa lerobetšē di-
 afotoxa tšā tla tšā keloma, xe boesa bo-
 tšeba ke tšōna dithšabēla malalong a
 tšōna. Byale xe motho a nyaka xodibo-
 laya o swanetšē xo apeya metai a bela
 byale ke moka a kxē ka sekxērō a tšēle
 le botlong ke vōna sa hlare sa tšōna. Ke
 moka a xome a nyakēle mabu a mangwē
 a kxakxapē le boto, xo tiba mašobana a di-
 dulaxo na xa ōna. Diboko dibaka ke bo-

782

K34/82

22

šacedi, ele xore kudu kudu ke bakeng lam-
 ereto ya Kantlong. Dinya ke ntšhi engwē
 e khubedu, xe ngwana a ka rota, wa se-
 ke wa thšuba mereto ya xaxwe ka maxala
 a mollō, xoba le yo mongwē yo moxolo, byale di-
 alafa ke xōna xofēla mereto e thšubellwa,
 le xore ntlo ya seke ya dula ena kleretha,
 ka xobane dika xōna xo sepušeleša ka lona.
 Ke seboho se nthabaraba se se šehla.
 Byale ka dintlo tša xa Mabakane bōna le-
 loko la bōna ka moka le aroka, fēla xe
 ba sanwa byala xōna a barote, fēla xe
 ba nwele byala wa bōna a taxwa ka
 ntlong ya xaxo, elwa nae ka maatla xore
 o matsošē xo seng byale o tla kwa bare
 le pelle e tletšē, xe ore ke re mahtō wa
 bōna mereto o tšwela kantšhe. Lere
 a ka norōbala lapeng xore xa batho, o
 thšoxa ka xobōna mereto o šetše o ē-
 la. Banna le baxedi ba bōna ka moka
 modirō ke o nowe xa mōxō le baruae, byale
 xo bontšhaxala xore ke bolwetšhi bya bōna.
 Byale basadi ba bōna ba dišotiya kudu
 xohlōkōmēla dintlo tša bōna, tšatšhi lewe

782

K34/82

23

ba hlwaxo ba enwa mabyala ka moswa-
na modirô wa bôna ke xore ba swametše
xo thšubella meretšô ka maxala a mollô .

Dithwaxa ke dilô tše dingwê tša
dinthaberaba tša dikukutwana tše byale
ka dikxofa tša dimpya, byale tšona ke
tše disehla tše plingwê dikibile ka bontšo.
Diphela ka dintlong, mabotong le mofase
xa maboto, le yôna meso e tšeba ke yôna,
fêla tše dingwê o hwetšana ditšene
ka menwaneng ya maoto, xe o se swa-
rella wakwa setapunyexa, byale mpa
a sahora selô ke madi a batho, le
madi a xaxo a mele wakwa a thšaba.
Tše dingwê di a selwa fêla a dina
lebelo o nobôna dikxokoloxa, ba fêla bare
le a kxokoloxa le ntswe le ntswe pilo la
banna ke maka wa tswara wa bola-
ya. Dilô tšena bare dinya ke dikolobê,
ke ka mokxwa o we ba xanaxo xe kolobê
a rôbala ka matuding, ba tšeya dikx-
one ba hlôphela ka matuding xore tša
seke tša hwetšana malaô.

Diaperô diaperô tša boxoloxolo e be ba

782

K34/82

24

a para mekxopa ya diphōōfōlō byale ka
 mathebō a dipela, mathebō a dingwe,
 mathebō a dithšipa. Byale dilō thēna
 ebe dira kxone ke batho ka moka, mono na-
 xeng ya xēu ebe xoxoka monna bare ke
 Phasutku Mohlabe le Mpe Sadi a mangwē
 a be a dira ke batšwereng ba xa Madia-
 xane Soboro seōpela kōma. Byale ba a
 ruwala ba a tlišā xo šabišā, ke moka ba-
 tho ba šaba ka diroto tšē pedi tša mabēlē
 Empa xe wena ka noši oka ya wa bola-
 ya dipela xoba dithšipa wa dišoxa wa
 seke tša mekxopa yaba e mentšhi wa ru-
 la wa išā mošileng, mekxopa ya xaxo
 ya dira mathebō a mabedi ke moka m-
 osila o tšeya le lengwē a xofa le leng-
 wē, le la le lefa modirō wa xaxwe. Ditō
 thēna ke dikobō tša bošexo, tšatšhi le letšatšhi
 le fiša ba anexa lapeng xore dilumi ka
 moka dihwē. Mathebō a dipela le dithšipa.
 Byale ba tšumi ba tšoma diphōōfōlō fēla
 ba sa tšome tšōna fēla, bare sampya
 ke se setoxaxo. Byale ba xahlane le tšhšipa
 ba bolaya ke moka mokxopa wa yōna ba

782

K34/82

25

o boloka, byale ba trena dipeleng xōna ba
 swanetše xodibolaya ka buntši, mekxopa ba
 e boloka fêla mekxopa ke ya beng ba dimpya
 yo we mpya ya xaxwe e tsebaxo dipela mekxo-
 pa ka moka ke yaxaxwe. Byale ke moka-
 o swanetše xore a iše ba sileng. Byale ba-
 sila ba swanetše xamotsa xore wa tseba
 xore mohlwaêla o fetsa ke pela tše lesome.
 Xe e le dithšipa ke tše phethaxo menwana
 e medi, ke moka a e ee, bare axa byale
 le tšhebō le lexolo ke mohlwaêla e tšhelelaxo
 ke laxo apara ke batšo ba babedi fêla, ke
 onyaka xo apara le bana ke mohlwaêla
 e lesome, ke moka a yēna a e kxêthēle
 ka noši. Xe anyaka laxo apara ba e babedi
 ke masome a tšhelelaxo a mekxopa ya dipela
 xe e le dithšipa fêla ke masome a mararō
 le metšo e medi. Le tšhebō laxo apara le
 bana xana mowe xonyakēxa mekxopa e lekx-
 olo ya dipela, ya dithšipa masome a phe-
 thaxo menwana e medi, a wa e we ke kobō
 e kxolo e we le ka sebeng le xōxana. Ke ma-
 tidi kobo ya mphōto kobo ya bo mmabo
 le bana. Byale kobō ya xo apara le bana

le bana a e nyake ke motho, ka xobane xo
 ka fihla le baka la xobane batswadi ba
 xoxane kobô, byale o tsebe xobane xona le
 manana mo modirong o, byale ngwana yo
 e hlalifile xo o tla dikwa ke moka a ts-
 oxa a botša ba xwêra ba xaxwe. Byale
 ka xe bana e le batho ba ba sa tsebexo selô,
 bôna xe ba xobakane, ba nobotêla, wa kwa
 ngwana are ke kwile mmame banyobana
 le bopape. Zêla xe baile ba bolela kraufri
 le babaxolo ba dikwa ba swanetsê xotiya
 nywana yo we. Monna o xona bare ke
 Seriri (mangafê) Malesa, ona lent-
 lo ka etee, byale ona le bana ba bašema-
 nyana le banenyana, byale bašemanyana
 esale babanyana, banenyana ke dikxarebe
 byale o rōbala nabô ka ntlang ka etee.
 Byale mohlantšadi dimu ba toxile ke moka
 a sa dira xore kroxwana rōbala re j-
 e mmako, ke moka o kitimela xot rō-
 bola le, mma bôna ba sa lebatelal.
 Byale banenyana xre bosele ba bolela
 ka kaba e yo mongwê ore a boše-
 xo o kwileng, ke moka yola are a wa

a ka kwa selo, fela selo se ka ko se
 kwa ke kwile mmane ba elwa le papa,
 fela mmane o be a sale, byale yola m-
 oxolwane o tlane a wa ebe ba salwe e
 be banobana. Ke moka ka bošexo a leka
 ka maatla xo zeleša, byale a kwa ba d-
 ixa xo swana le mabana, byale a kwa
 fela selo se se rexo kxotlo kxotlo, byale
 byale ba šikinyexa byale mafello bakwa
 ba fexêlwa ke moka ba sa hlwe ba o
 kwala xo šikinyexa. Byale xe bošele ba
 butšišana yola are ke dikwile yola le
 yêna are ke dikwile, a wa banenyana
 ke moka banyaka xobane ba ekwe modirô
 o we o diraxo ke batswadi. Ke mo-
 šemanyana a bolêla nabo ba phakiša
 ba dumêla, ke moka mošemanyana a
 khôme xorôbala le ngwanenyana byale
 ngwanenyana a kwa xone modirô o
 o boše kudu, ke moka yaba modirô wa
 xaxwe. Le xe bašemanyana ba ka tla
 ka buntši ba swanetšé xo no tšhentš-
 šana ka yêna, a kwaešé. Bana ba
 mokwalabye yowe a ba tšeiwa, byale

gowe a xoya a tšeiwa ka dikxomake
 moxolo wa bōna bare ke thoko, byale xe
 a fihlile boxadi le lona tšatši lewe a
 fihlaxo ka lona a seke a thšaba bom-
 matswale wa xaxwe. Byale monna a
 bōna xa batse xone mosadi a buile ele
 mosadi le xeke meka ke nobeka ele mosadi,
 ka xobane basadi ba bohale kudu a
 ka none xe o meka wane mohlomong
 e sale kxarebe, ka xopata dipole tša
 xaxwe, yēna a xo file xa batse, empa
 xe are e tšentšha kxolo ya xana xotšena,
 a, qaba ya khumuxa. Byale mosadi yona
 aka a peya lapeng laxa lokweng
 o ile a boēla lapeng la batswadi, ya-
 ba monna le yēna a moele tšōkō, ana-
 pa a dutši lapeng la mmaxē, byale monna
 ya mongwē le ya mongwē, kxōpe
 e ngwē le engwē e feta xoyēna. Byale
 ka xorialo moxolo wa bōna ohwile a le xae
 xaxabole moratho le yēna. Byale matšatši
 a bana ba xaxwe babanenyana le bōna ba
 ile le naxa xa batsebe mowe baileyo.
 Dikxaitšedi le batswadi ba hwile basena

782

K34/82

29

le homô ka lapeng la bôna. E na ke ~~ke~~ kobô
 ya xo apara le bôna. Byale xohlaloša mo-
 tokêle ya mathebô, xe e le mohlwaêla o o
 fetsä xo mohlwaêla ke setšê ke hlalutšê,
 le mekxopa e e fetsä xo kthebô. Byale e na
 ba hlalosošô fêla. Byale ba tšeya mekxopa
 e medi ba e ba petša dihlôxô tša ya felo xo-
 tee, byale ke moka ba tšhōma xo e-rokaxanya
 Byale elexore ba tšhōmile ba e setša pele
 bya ba e-rokaxanya ka lešika, ba e phakla-
 xanya ke moka ba tula kowa le kowa ba
 tlēma ka mašika, byale ke moka ba tšhōm-
 a xo roka ka molatšika ba hlaba ba fo-
 lēla le šika ke moka ba xoxoxa xōxa ba tlē-
 ma ka maatla xone letšê, ke moka xe ba
 feditšê ba lokêla e ngwê, dihlôxô tša tš-
 ôna dirolebella felo xotee, byale xone
 tšê dinexo ka xone xa le tšhebô ba diripê-
 la, ke moka ba dira ka ôna mokawa
 o we xo fihlêla le fela. Byale molešatš-
 ng motho o fetsä mohlwaêla ka o tee, fê-
 la ba byakô ba ba ba lokêla tšê pedi ke
 xone mekxopa e medi. Modirô ona wa
 mathebo ke modirô wa banna ba o

782

K34/82

30

dira kxorong, ba dini ba ona ba nahlwa ba
 dutai merizing. Ke xore dipela le dithripa
 diaphahlaxana tsa dira lethebo ka le
 tee, empa ba ditwakanya. Lethebō la
dinkwē ena ke kobo ya dirxoi ka baka
 la xore bare xobolaya nkwe ba tse mokxopa
 wa yona ba ya bexa mōate. Byale ditli
 le dibile dia aparwa ke bona ba sila le
 ba kromana le bōteta. Le lona ba le
 tswakanya nthōa le yona mokxopa ya
 dipela le dithripa. Ke lebetš'e xongola
 ditšwarō tsa dirxarebe le banienyana.

Dirxarebe ebe ba tšwara mabole, fela
 ka moraxō ba tšwara ntepa, byale le
 bole ba dira ka pyepye, ke moka ba eh-
 ume ba oħla dinti tsa yona ebe tše di-
 sese, ba diħla ka buntši tše dilelenyana
 ke moka ba oħla a mabedi a le babi, a
 makoto byale ba a tšea a la a pyepye
 ke moka ba a tatetša kowa ka ala a
 le babi, xo fihlilela ba dira le rari la le-
 bole, byale ba tšeya le la ke lona ba dira
 byale, byale ke moka ba tšeya marani
 a, ba a phahlaxanya fetō xotee, ke

782

K34/82

31

motha ba thōma xa ruma ka lentzi le le-
 ese la xoōhliwa, ka xovale ba phahlaxany-
 a marani ala, byale ba ~~tu~~ lōkēla lentzi
 le tšwela ka kowa ba tlēma marani xo-
 ye a tiē. Ke ba ka nodira le rari ka
 letee fēla, a wa ba ka mōnēla, by-
 ale xe a le a mabedi xo swanetšōe xoba
 letsofi o ka seke wa mōnēla le xe o
 ka hwa o ratile, la ba divi le letelele
 le xoma mo dikxweleng, ba tlatsā ka
 makhura, le letsoke xo byale ka n zepa
 ya bōna ke e kopane e xoma ka xōdimu
 xa dikhuru. Mathumaša le bōna ba a-
 para mabole a sona le a dikxwebe
 le tšōna dintepa. Ke bōna ba tlatsā
 ka letsoke. Byale ke tla boēla xape
 xongola diapašō. E be ba nosepela ba
 sa apara setō, fēla tšatši la menyana,
 e be xōna ba aparaxo mekhopa
 ya dipōōfōlō tšena Phuti, Phala,
 tudy, dithšwenyana le dithšwene
 le mekhopa ya dithšipa. Phuti, byale
 ka xe ebe e e yōna ~~phuti~~^{pudi} ya xōna, o be
 o kwetsana ba efile moila a etlokile

782

K34/82

32

xa botse, byale ba latšitšē letooku e set-
 ũe e le e khulwana byale moklang ba e
 ya monyaneng kemoka mosadi wa e tšē-
 ya a e apara ka mokwa o, wa phath-
 akha kemoka a tšeya letoxo letoxo
 serope a humela kemoka ke xona a pe-
 re, wa sepela o ya mokereng. Phala yō-
 na xa ba tloke le xona yona ba e apara
 ka le tlatlong byōya bya yona bya tla k-
 a kxakala. Byale xe ba fihla ba we-
 ba a perexo phala, o kusa bare diafihla
 dinapodi bo mma mosela mosengwene
 boēta malōka bohubele bya rika. Bawe
 ba a perexo phuti, bare ke mokone wa
 mmanakana tšapudi ke mokone wa
 xotiya dikxopo le matsōxo, ka masto-
 pudi le kxomo yaba diabola bola dia
 rabula. Dizhševene diaparwa ke
 banna le ditšipa, bōna ba ditlēma-
 xanya ka manti ke moka ba ditšen-
 tšā molaleng byale wa h wetsana
 dilekeletsē, ditšipa ba ditlēma dinok-
 eng. Bo rabadiya bora thšazhšā bo
 nku zone senkka mafēla bōna wa

782

K34/82

33

wa hwetsana ba a pere byona boh-
 bedu bya rika, ba bangwê a a pere di-
 nkwe. Matlalo a tšona a ba kateng
 kantleng le phuti ka xobane yona ba kha-
 nthša lezišikō la yona. Mengatse ba di-
 ra ka makhopa wa thšwene, tudu, thš-
 enyana, dipela metšōrō le dithšipa le
 moēthe wa thšō, nkwe le yona e a ts-
 ena. Byale mengatse ena xa e aparwe
 ke ba banyana e a parwa ke dipududu
 ke xore ba khalabye, le dingaka. Byale
 ka xe khalabane ya monyana a sengaka
 ka nete xobyale ke papaxo e le ngaka o
 swanetše xoxoruta bangaka mola a bōn-
 a xore merini ya xaxo e šētšē e le e
 mešwene a wa mowe a ka xoruta
 ka xobane o xatše o ka sesa thšekka.
Mengatse ya dithšwene ke dithšolo
 ba o ripa xanya ka boxane byale yare
 xotla makxōtong ya ba xōna ba diraxo
 mongatse, ke moka ba lekantšētšā hlōxo-
 ny ya motho yo we a nyakaxo monga-
 tše ke moka wa rukwa ka lešika
 mosela wa yona a ba okxale, ba tšey.

782

K34/82

34

a le tlatlo la ya ka teng byale marini a
 yona a tla ka kxakala. Byale xe a o
 twele ~~man~~ mosela o tla ka moraxo,
 le tšona dithšwenyana le ditudu ba
 dira ka ona mokxwa o we. Depela by-
 ale tšona ba thōma ba dišoxa pele, bya-
 le ke moka ba dimōmōxanya ka mašika
 ke moka ba dibeya perang tša buēla
 byale ba dilesa tša kxōkxōphana, xore
 e kxone xotiya. Le tšona byōya bya
 tšona bo tla ka kxakala, diapariwa
 fēla mehla ya menyanya. Mēsōrō
 ke dibatana tša mabyōya a malisilisi
 (matisitisi). Byale dibatana tšena
 mengatse ya tšona e apara ke dinga-
 ka, byale ka mathekō a mongatse ba
 rokella dikala, dikala ke mesela ya
 mēsōxōrōnō ke xore dibatana tše di-
 nyana tša mesela ya maboya, byale
 ka mankōbō, thšisa, mēsōrō, Lbawane
 mutla le hlōlo. Byale ba tšeya me-
 sela ya tšona ba e kanya, ya ba di-
 kukutwana, byale ba difolēla manti
 byale ba dixokella mengatse, tša le-

782

K34/82

35

Kella ka mathekō a mengatse. Byale
 mohlomg ba hwele byala koša ya bōna e
 Kxolo bare maadiala tšokotsā diala
 byale a fêla a šikinya hlōxō, bōna ba
 fêla ba hwele tšwela pele le xone
 maadiala tšokotsā diala maadiala
 tšokotsā diala. Byale batho a ba
 Kxahle ke hlōxō ya motho ba Kxahla fê-
 la ke diala, xe a šikinya hlōxō diya
 kama le kama. Ke yōna koša ya bōna
 a e Kxolo. Mengatse ya dithšipa ba
 notoka xanya yōna fêla ba sa tswak-
~~anya~~ anya le e mengwê. Byale ka
 xe dithšipa dina le mabalabala a
 masweu le a montso a batse kudu,
 byale fêla mengatse ena e apara
 ke motho yo mongwê le yo mongwê.
 Le yōna ba e xweša diala, diala
 didira ke motho yo mongwê le yo m-
 ongwê, fêla ba ba satomexo ba ka
 seke ba di bōna le xa e le modirō wa
 yo mongwê le yo mongwê. Ba we
 e seng bartsumi ba ya ba Kxopêla
 xa batsumi ba ba fa fêla kanzie le

782

K34/82

36

zejo. Byale mokhopedi a ka nore xo mosadi
 wa xaxwe o tsebe xore ke keila ka khopela
 mongatse oia o bōnaxo ke fêla ke o tswala
 ka mowa mokête, byale mokatšaka a dirile
 mapotonyana ka bitša yo we mokwêra wa
 ka ra tla ra hlwa ka babedi. A wa ke
 e le mosadi wa xolaka ke moka wa dira, fêla
 xe e le basadi ba xo sephakiše ba ekwa
 banna ba bōna se ba seboletaxo, o tla
 nohlwa a ême a khopela, byale yêna m-
 ony a laka dipelo tšaxaxwe, a nore ka
 noši a na nodira, byale are kowa bobela
 a khona a batša monna wa xaxwe xore
 mapoto ala wa xoba o khopela tšaka.
 Byale monna a leboxe, byale kemoka
 a rone pampanyane xo batša mokwêra wa
 xaxwe xore mokête o itše tla rehlwe
 ka babedi, a wa le yêna o tla tšibisa
 monna wa xaxwe, kemoka bare xoja
 tša xoja baya. Le ba fihlile ba dume-
 dišane nabo, ke monna mong matse o tla
 batša mokwêra wa xaxwe xore a wa a
 ke xobitšetše -seto, mosadi wa ka o dirile
 mapoto, ore le tše xofuwa le leboxe, byale

byale ke re mapoto re a, kemoka le yēna
 o tla bexēla mohomakadi wa xaxwe, ke mo-
 ka le bōna ba leboxa, ka dipelo tšea bōna
 kudu nka re mosadi ka xobane, mohlomong o
 ile xe aye o fa monna yo we mongata e
 a xana na o, e-mpa monna e no mofa ka
 manganga, byale monna o tla e e o di bōne
 mokatšaka, xofa a se xolahlā ke xobeya.
 Xofana kudu xo swana le ngwana wa xo-
 romexa kudu, xe monna a xo roma kowa le
 kowa o sa xane, are dira se wa dira, a
 re e ya kowa waya, mafelo o tla xofa
 naka la tla (mosadi). Byale ka Mat-
 hukhu Raxanya xe a be a roma ke mo-
 khalabye ~~Jo~~ Dretsetse Mongale, xe e be
 ba bēvēka kolwe, le xe phefō e tonya e
 be a foya, byale ka xo romexa xaxaxw-
 e a wa a mofa moredi wa xaxwe
 bare ke Makhōpe. Ka ōna mokhwa o
 we wa xohlōka merebayēna le nama
 e be ba sanya ke a xēka le dijō, le dikobō
 e be ba dišmōvēkēla. Ya ba xana babēre.
 Ka mowe bana le monna yo mong wē
 wa xa Mongale bare ke Makonkwane.

782

K34/82

38

Monna ya mosese wa a swete, fêla a
 be a sadirele banna ba xabô, a dirêla
 basêle. Byale yêna modirô wa xaxw e
 ebe e le xothšofa dikolofane, byale xona
 le monna ya mongwê wa letôla wa di-
 mpa tše dikxolo, yêna ebe e le lephôdisa la
 kompô. Byale e be ba fêla ba a moxetšêla
 nama, byale ba fêla ba bafa nama e nya-
 na le xôna monna ya a tšwenya kudu
 ka xotiya batho le nama yêna a rwala
 ekxolo ka xobane ke le phôdisa. Byale Ma-
 konkwane e be a bereka bošexo, byale
 ka tšatši le lengwê, Mongale a tloxa
 a ya mowe ntšong ba a peyaxo dijô
 a hwetšana nama ya lephôdisa a e tšê-
 ya a ya a peya, byale ba eja, xe leph-
 ôdisa le fihla la butšiša mošema-
 nyana xone nama yaka e ka e byale mošema-
 nyana are xotšene Matkonkwane, ya
 ba lephôdisa le ya kxôrong ya bôna.
 Byale ba mmôna a sutša lehxole, by-
 ale Mongale are xobôna le seke lala-
 mola le nodula le homole. Yaba le-
 phôdisa le a fihla, la e butšiša xone

782

K34/82

39

a nama yaka e kae, byale ke moka M-
ongale are xotsere nna, molato, a wa
ke bone xe e lenama ekxolo le kōna e botse.
Lephōdisa la motiya ka Sampōkō (Dhse-
lane) o ile a motiya xabedi, o ile xe are
o boeletša la borarō yaba Mongale o ubu-
la lepono tshelane a elahlā kxole, yaba
ba tšwarana ka ditatla, Mongale a ka-
ta lepono, ba lwa xo fihlēla kamoka xa
bōna ba lapa wa hwetsana ba etša di-
kxoxo, byale yaba ba tšwa madi kamoka
xa bōna ka xanong le ka dinkong. Byale
lepono la ba la tšāba, la kizima la ya
la botša lekxowa le lexolo, byale lekxowa
la a para marukwe a makopana la ya
le lephōdisa, xe ba fihla ba butšiša xone
ke o fe byale lephōdisa la mošupa
lare ke yo, lekxowa la molebela la xo-
pola xone monna yo we xa loka o kile
a tšya lekxowa le lengwe le la xoba le
šoma nabō a ba aya sepetlele. Le-
kxowa la re xolukile lephōdisa re tla
xofa nama e ngwē. Byale lekxowa
la xana xohwa lekhušama nama la butšiša

782

K34/82

40

butšiša Mongale xore molato keng mo-
 tšeya nama ya lephōdisa ke moka
 are a wa molato ke xore ebe e le nama
 e kxolo le xōna ya xōna byale tēna re fi-
 wa e nyana, kxuthe tēna re a sōma
 byale yēna a sōme setō onohlwa a
 dutšiši mon kompong, a enwa a eja
 a o mone o kxolophane, a ya xaxo nama
 a waka wa phaka are a wa ke pha-
 kile, byale xaxo xosana monka xobotšaxo
 tšā na tšewe ke diboletšexo ke moka.
 Yaba lekxowa le lephōdisa ba atloxa, kxo-
 tloxa mowe Mongale obe a fiwa nama
 e kxolo e byale ka ya maphōdisa. Ke
 bolela taba e kabaka la xore ba tšo ba
 batata a bana kxang, kxang ya bōna ke
 xolwa, kudu xe ele mphathō ka o tee, by-
 ale ka bakxekolo ba Mamabu Sadi
 le Maxasane Rathšōšī ke ile xe ke bu-
 tšiša ditaba tšā dikaparō tšā basa-
 di byale yo mongwē are mola a
 bolēla ke dumetsā byale yo mongwē
 are a wa o nale maaka le soxana xe

782

K34/82

41

le ya boxweng le ya le makxatle byale
 xore batho ba tle ba tsebe xore yo ke m-
 akxatle, ba mozi tsa letsoku ka lehlakō-
 ving la kathekō. Byale yola a thōma
 xo ōmana nae a re, xobolla ke xofelexe-
 tšana nna ke bolatšō ke tle ke Makh-
 ōane yowe byale Mamabu le yēna are
 nna o be o samphete, byale ka thōma xo
 makala makalong yaka ka bōna ba kwa-
 telane kudu byale ka leka ka maatla xo
 bakxala le xobapēla. Ka bōna banyak-
 a xo khitlana ka matswele, byale ka lebe-
 lla yo a xalefako ka maatla ka moswa-
 ra ka tloxa nae, ke moxapēla xore ho-
 mola motho yola wa leba, ke Mamabu.
 A wa tšā fēla dietla mo we, mm-
 alo mola ba bē ba tswarane ka di-
 atla ke be ke tlabā tšietsing ka xoba-
 ne e be nka seke ka kōna xolamola, ka
 baka la xore o be o tla tswara yo
 mongwē byale yola a nekella a xo-
 batsa yola. Byale xe ke finla ka xae
 ke bolela taba e, batswadi baka ba-
 re, a wa e be e noba phutšana lla

782

K34/82

42

mama yo e tsoxe. Ba kkekolo ba we ba
kxetile monna ka otee, byale ka tsatši
le lengwê xokile xwaba le mabyala
byale monna a bitša maxasane a tlo-
xa nae kxathe Mamabu wa dibona ke
moka a balebella mo bayaxo nthse a ba
bona e be ba taxile, byale Mamabu a ne-
kella a hwetsana ba omile ka boroka ele
xone mosadi o tsatši ntepa wa dile.

Byale ka malalamabe ba tloxe nte-
pa e setše e le noši, a fihla a tšeya
ntepa a tloxa, byale xe a fihla a e fêxa
xodimu xa sehla ke moka a tloxa a ya
mola banwaxo byala a fihla a batša
yo mongwê a ne, ke hwetsane mokete le
mokete ba dirile modirō wa bona byale
ba taxile ba tloxe ntepa byale ka e
tšeya ka tloxa nayo, ke fexile xodimu
kowa. Yola le yēna o batša yo mongwê
yola le yēna byale byale xo fihlêla difihla
xa bongwanabo Maxasane, ke moka tšea-
re disēsū difihle xa monna yo mongwê
a phakisā a kitima a ya a batšā, ba
tšaba byale mosadi a tšaba mapono

782

K34/82

43

a fihla a rōbala ka ntlong ebe e le lebaka
 la mo letšatš; le dikēla. Ditaba diile
 xe ditšena hlōxong ya monna, minna
 a sae o ya sekhung, yo mongwē are a wa
 ba xofora mosadi wa xaka o nore xotloxa
 mo are o ya xorōbala xae le xana byale
 le xe akaya o mohwetsana a robetše. Mo-
 nna a tloxa a ya xae a hwetsana mosadi
 a diōma ka borōkō, a wa a tswalla
 ntle a xoma. E nile xosasa mosadi xe
 a tsoxa a nyakēla ntepa a seke a e
 bōna, a thōma xomakala, a wa mosadi
 a ba a thōma baloi, byale monna are
 xo yēna xa xona moloi fa xopola sekhung
 o tlaya o e bōna, byale mosadi yo mong-
 wē a bakwa xe ba bolela, byale are
 xobōna ntepa a ka seke a e bōna mo-
 xadikane wa bo o tšere o e flexile xō-
 dimu xa sehlane. Mosadi are tuu
 a napa a tloxa a ya xa mosadi yola
 xobutšišetša xa batse xa mosadi byale
 mosadi a mohlalōšetša xabotse, byale
 mosadi a tloxa a ya xa Mamabu, a
 fihla a mutšiša byale a xana yo mo-

782

K34/82

44

nguwē aye a wa o seke wa xanetsā
 a kere oile wa batsā Maxampane m-
 abana o e kxodisetsā molato. Ke moka
 mosadi are kuu, are a wa tabae we
 ke dirile ka xobane monna yola wa xoba
 ole nae ke motlaba waka byale wena
 wa mpakisa, byale mamondi are a wa
 ntepa e we yaka ke a enyaka byale
 a thakxoxa a tloxa. Ke moka Monna
 wa Mamabu bare ke Mpe are sepela
 o tšeya ntepa e we, mosadi aya a
 tšeya, byale monna a bitša banna ba
 xabo, ba a ba batsā tabae, a wa ban-
 na bare tabae ke molato, fēla baka
 seke bayā ba dumēla ntepa ka xoban-
 e ba tlane o tšetsē dihlane. A we
 ba romēla sebaka ba mofile ntepa,
 byale sebaka xe sephile sa fihla
 sare ke rumite ke baxa Sāai xore
 ke tlišē ntepa le xore phuu le xōfi xō-
 dimu xa le lengwē. Byale Rath-
 šōšī are xobana baxabo xlang le kwe
 taba šē, byale banna xe ba dikwile
 ke moka bare, a wa dituba ditseba

782

K34/82

45

ke wena, byale monna a batšā mo-
 sadi wa xaxwe byale mosadi a ne
 ke molato a lefē, ke e le ntepa yōna
 o e tsibile ke ya xaxwe, a ke sa e nyak-
 a ka xobame xa ke tšē se a sethšē-
 tšexo. Sebana sa boēla nzhaxō a ya
 a ba batšā xone bare ke molato, banth-
 šā pudi ba rapēla bare a xa sepela
 o ba batšē re nyaka kxomo. Awa a
 ya a babatšā ke moka banthšā kxomo
 ya pholo, ke moka ba fetola sebana ba
 bare tšē dilwaxo diaxahlana mmukla
 o hlakane le mpya, molato o fedile. Ke
 moka Rathšōš a xapa kxomo a ebola-
 ya, a šaxēla mosadi wa xaxwe ntepa
 Byale banna ba babedi ba šāai le Ra-
 thšōš ba dišā monna yo a ba fapany-
 axo. Empa ba thō ba moseba xone
 axaa, xomēla ditšela tšela waxo-
 ba o sepela ke yōna, banna ba bōna
 ba kwatile kudu bare, wena o balwe-
 šantšē. Awa monna a ne kelekwi le
 ke tla xoma, e vile ke a yo hlakana le
 mosadi yo mongwē a hwetšana a ka -

70%

K34/82

46

mile byale mokamo wa xaxwe e ke o
 belexwe naô, a tiya ke letswalô a bu-
 tšiša mosadi, byale mosadi are a wa
 xolutile a kene ke malôkô a xaxo. Byale
 ke moka bathôma xo a-roxa, kxantše yom-
 ongwê wa xabo šai wa ba bôna a
 kitima a loma monna tšebe, monna a
 a ya a hwetsana di tšwene disašusutše
 bana ke moka a fihla a ba tšwara,
 a wa monna a tššaba, byale are xo-
 fihla xae a batša baxabo tabae, byale
 baxabo bare a wa barereša xe bare sa
 xohwa ^{ka senda tšebe} a kere re xobutšiti, are a wa
 keile ka tiya ke letswalô byale ka xe
 ele motho yo ke matšebaxo nna ka mitša
 ke xe reya mowe sekhung, byale monna
 wa xaxwe a etla a re hwetsa ke tššaba.
 Ke moka bare e fêla ke molato ta-
 ba e, o dibône mabana xe baija kxom-
 mo ya šai ka baka laxaxo. A wa
 baromêla sebaka sa xo rapêla
 šai are, a wa ke molato, maloba
 o mpone xe ke leja molato ka baka la
 xaxwe, ke monyaka dikxomo tšennele

702

K34/82

47

pudi ya xo phaya ~~nt~~ zhekhō ya mosadi waka a ba a bōna le mabala a pudi a we a bōnaxo kenna kenōi. Awa oile a nthša kxomo tšenne le pudi malato wa fēla. Saai are monna yowe Maferefere Raxanya a xomēle mosadi waka, oile a xupa kxomo tšē pedi le pudi byale tšē pedi a muišē tšā tšōna. Dikxabišo Mongatse wa moetse wa zhōlo, ka xobane zhōlo ena le moetse wa byōya bya malisilisi a m-atelele, byale ba nthša ōna moetse o byale ke moka ba o ōba wa hlakana ke moka ba o vokella, byale ke moka wa ba le lešoba ka kowa le kakowa, ke moka o fedile ba o rwala, byale wa hwetšana moetse o wa yōna o lekeletsē. Ōna o rwala ke dingaka fēla. Mongatse wa nkwe, ōna ba roka bya le ka mekxopa ya dithōwene, byale le yōna mengatse e a para ke kxoti le ba-xōmana le batseta. Dikxabišo tšā diaparō le dithōwarō ba dikxabiša ka diala, letsoku le dikxōhlo. Diala ba dira

782

K34/82

48

Ka dijala tša mešoro, bo mankobo, di tšhi-
 pa, ^{le} diphele. Byale dijala tšena ba di-
 ra ka mesela ya tšona, bare xodibola-
 ya kemoka ba seke ba tšwiya mesela
 ya tšona kemoka ba e ripaxanya di ripa-
 nyana kemoka ba dikanya ya ba di tšhe-
 budi. Byale kemoka ba tšha dinti xoba x-
 o seta marala nyana a masese byale
 kemoka ba folela, ka mowe masobeng a
 we ba tšwamatšexo mesela. Byale ba
 di tšlemella mengatšeng ba dikuluta mo-
 ngatše ka dijala, byale di tšwarang xotšle-
 mella masoboro makxesweng kudu ba
 di tšlemella diperong tša bōna. Ke di lō-
 tšhe di apar waxo ke banna, tšela basadi
 le bōna ba di apar, bōna ba di tšomela
 di tšlōxong tša bōna xōdiani xa mokamō. Ke
 mona di kobong tša basadi ba di rokella
 ka matšhešō a mokxopa, ba di kuluta
 tšhešō, ka xobane yōna tšhešō ke yōna
 kobo ya nthse. Kxabišō e ngwē ya m-
 okxopa o wa kobo ya basadi ba e kxabi-
 ša ka letšlōkō, byale kemoka ba tšlōšā
 letšoku. Byale letšoku le ba lešila yaba

782

K34/82

49

buupi ke moka ba le bata ka seatla, mo-
 na seatleng ba shšetšē makhura ke
 moka ba etlātšā, mohlomong ba tlatšā ka
 thšōlo, wa hwetsāna e le e khubedu. Ka
 thšōlo o no bōna e noba le kōta. Le thōna
 dits'warō ba khabišā ka lona letsoke
 le banna, le banenyana le dikxarebe le
 masexana, fēla thšōlo yāna e no tsumi-
 a ke basadi fēla. Dikxōhlo byale dikxō-
 hlo, ba dira maralanyana a masese ke
 moka ba difolela, ke moka ba dixokella dik-
 obong tšā xo epara le ditsharing, ke moka
 wa hwetsāna dilekeletsē dire xōrōtōrō,
 byale kobo ya mohuta o we e a pariwa
 mohlantšā ya menyanyeng. Tšena ke
 ditšō tšē di a pariwa xo ke basadi, tšē di-
 ngwē ba ōhla mantši ke moka ba difolela
 byale ba diapara melaleng. Kxōhlo ke e
 khubedu, e be e dira ke bārudi ba di-
 tšipi, e be ba dira ka manyelo a thōna
 byale bare kowa a bešitšwe are kowa
 a fišā ke moka ba tie ka morokola
 e be lešōba, ke moka ba dira byale bya-
 le. Byale xe ba dirile byale ba xohlēla

782

K34/82

50

ka mafika a mēna, ebe dikxokolwana
 tšē dimyana. Ke moka batho ba eya ba
 disāba ka mabēle le dikxoxo. Byale dikx-
 arebe, ba dixama maboleng a bōna, kudu
 diapaxwa ke bathiwa, le bōna ba e a
 para melaleng ba e foletšē ka lentzi. Ma
seka a banenyana ke diklōkwa, ke a matu
 masā, ba a para matotong le difakeng le
 mo matsaxong, matotong a mangwē ba
 loxa a dipotane. Byale ahwetsane baile
 ka dipatata patata, byale dikxarebe di-
 rwala difakeng le dipotaneng fēla, e
 seng ka bunki, byale matsaxong buru-
 ala mefivi, empa eseng batho ka moka
 a wa ba bathwaxo ka malapeng a m-
 axolo. Ba a para maseka matotong
 a bōna, fēla a parwa ke bana bathi-
 eiwa, kxarebe xe e sešyā beeletšwa
 a e apane ka bakka la xone a ka seke
 a xēkēla ke motho. Xe moxoxana a
 kare a firile masadi byale anyala
 a fetšā, byale a kxopela sexō same-
 tzi, byale bathwadi ba moxafēla mo-
 sadi waxaxwe, byale yaba kxarebe a

782

K34/82

51

ya tswala maseka, o waxana are nna
 ke nyaka maseka pele ke sesu ke zha-
 kxoxê ka ya xaxeno. Byale batswadi a
 ba e tsenele taba ya mohuta o we, ke
 taba ya lesoxana le kxarebe. Ke moka b-
 atswadi batlane xo moxoxana yena re
 xofile mosadi waxaxo, byale re ka seke
 na kxona xo moxapeletsä le wena wa mo-
 kwa ore o nyaka maseka, wena le yena
 leka nobolela, fêla byale beng bangwana
 ba palakana o tla nore ke obone mase-
 ka wa xoma wa boya re tla xoma
 ya kxobakana ya xofa mosadi waxaxo.
 Ke xore ke moka lesoxana le paletswe ka
 xobane ditaba diparakile ke mosadi wa
 xaxwe. Ke xothšabiša a ka seke a kxo-
 na xo thšabiša ka xobane xothšabiša
 ke xokwana le kxarebe. Kudu kudu
 xokwana le kxarebe ke xotšena dipkate-
 ny tša xaxwe. Ditaba tše we diile tša
 sita kxobetsä Iselane obe a tšeya
 mosadi xa Raxanya leina la mosadi ke
 Matlale. Byale monna yona a ka a
 feraya mosadi, a wa papaxwe o ile

702

a misa mosadi wa Mapae Popela, byelle a mofaka molato, are anthōe dikxomo tše nne, byale yaba dikxomo a natsō byale a bapatsa moredi wa xaxwe xa Zselane. Byale ba xa Zselane ba nthōa dikxomo ba tše nne ba fa Raxanya a lefe molato ka tšona. Byale ka xe di bana ba xale e be ba ekwa melatō ya batswadi, a noxola a okwa bare mosadi wa xa Zselane, byalle mafellō ba xa Zselane ba etla banjala mosadi ba fetša, byalle ba kxopela sešō sa metsi, a wa batswadi ba dumela yaba ~~mo~~ monna xa efa mosadi maseka, byalle mosadi a batsa monna xone nna nka seke ka ya xaxēno, ka baka la xhloka maseka. A wa monna oile a pallwa a tloxa, byalle a yo tšama a nyekela maseka a seke a a bōna, a xoma a boela bokxweng byale xe a fihle, xane xa bošexo a boletla le makxatle xone a re mokakole re tloxē naē, byalle makxatle a dumela. Yaba batswadi ba taxilwe, ba kakhola:

702

K34/82

53

Kxarebe ba thšaba naē, Kxarebe ya leka
 xolla empa ya seke ya kwa ke motho.
 Byale xe batluxile naē, ba ya ba fihla
 motse wa Kxaitšedi ya bo lesoxana, a wa
 ba fihla ba bafa ntlo ba rōbala, byale ba
 beya Kxarebe xare. Byale masoxana ba
 Kxomēla, meōnō yaba e mexolo, Kxarebe ya
 theletšō ya kwa xa batse xore ba Kxome-
 tšē, byale ya lekiša xošikinyexa, ke moka
 a tsoxa a bula lebatlō a tšwa a tloxa, ba
 ile xe ba phajoxa bo sele ba hwetšana xore
 o tluxile. Byale mosadi a kwata a tlo-
 xa a ya a dula xa makxolo wa xaxwe, by-
 ale monna le yēna a kwata a no dula
 a homola. Byale monna a ya makxoweng
 Kxarebe ya boya, monna yola wa makxat-
 zle a bolēla le Kxarebe ka tšā xo tšena
 diphateng tšā xaxwe, Kxarebe ya dumēla
 a wa bōa nofēla ba dira ōna modirō
 o we. Monna a ka a tšeya lebaka le le-
 telele oile a phakiša a boya, a boya le
 maseka. A wa a bitšā makxatle boya,
 a wa boya ba mekēla Kxathe mosadi o
 šetšē ana lempa, ena le dikxwedl tšē

782

K34/82

54

nne, byale ka xe mosadi xe ana le dikxwe-
 di tšene nne a sa xobats'a motho, a wa
 monna wa xaxwe a ya a rōbala naē.
 Ka moraxō xa kxwedi mosadi a mexaxore
 kxwedi ena xa ka e bōna monna a du-
 mēla, byale basadi ba motš'a xore mpa
 e a seya xaxo o tšwa naē xaxabō, a wa
 mosadi a xana e ye ke ya xaxwe. Ba lese-
 tš'a ditaba dile ka mokxwa o we, byale
 ka tš'atš'i le leng wē monna a tšwara
 makxatle ana le mosadi wa xaxwe
 Xo ile xwa ba molato a lifiš'a makxatle
 ka dikxomo tš'e pedi le dipudi tš'e pedi
 molato wa fēla. Mahlang ngwana a
 bēlēxa ba hwetš'ana a swana le makx-
 atle, a wa a baka ba e šala nzhaxō
 šaba e we. Tšena kamoka didivile
 ke bakeng la xohlaka maseka. Maseka
 ke modinō wa bana, ba dira kame-
 tatō e mesese le ka maditš'i a dikxom-
 o. Byale bare xo bolaya kxomo ke moka ba
 tšeya bo thšōba bya yōna ba boboloka, ke
 moka xe motho a hwetš'ane motatō, o
 tšeya motatō le mathšōba a iš'a mo-

sileng ke moka mošila a motatela maseka.
 O ya a tswere kêtô ya mosadi wa xaxwe
 ya maoto le matsôxô. Wa bôna kxarebe
 e a pere maseka o swametšê ka tšeba xo-
 re e a tšeiwa. Maseka ke setô se seholo
 baseading ke kxabišô ya maoto le matsôxô.
 Byale ba atata ka lenaka la kxomo, ba
 beile xôdimu xa phate e e bêtšilwexo xa
 batse ya phaphati. Byale pelexa xore ba
 a tate ba swametšê xoloxa boditsi ba bo
 tlatšê, ba bodiva byale ka diseka, em-
 pa byôna ba swametšê xofitšê kêtô, ka
 xobane ba tšeba xore xe batšilo fatšêla mota-
 tšô le ôna o tšilo tšeya sebaka sa ôna.
 Byale bare xo katšêša motatšô boditsing
 ke moka ba beya kowa xôdimu xa phate
 ke moka ba tšeya lenaka ba šila motatšô
 ka lônâ xore o mamarêle boditsi, xe a o
 kowa xore le naka le a tšella ke moka, o
 ntšêša moloya o tšêla xôdimu xa phate
 xore le tle le kxone xo swinella ke moka
 ba diva byale byale. Motatšî wa mase-
 ka mono naxeng ya xêšû e be e le Mata-
lame Maxomane, moa e ya byale o be

702

K34/82

56

a nosepela a tswela, xe a dutšai fase
 a dutšai a kxopela byala yêna modiri
 wa xaxwe o tšwela pele. Byale tšona
 dikxane tša xohloka maseka, o kxopela
 le seka ka letee, ke moka a le tšenya le-
 nzi ke moka a sara molaleng la nodula
 telekeletšê, byale le seka le bare ke mantl-
 aile xe motho a ka leswarêla ke moka
 o swanetšê xore mantlailê waka, mantl-
 aile waka xe a dira sewe, o dira a mo-
 tšipa, byale motho yowe o swanetšê xo-
 nthša le seka a mafe ke moka molato
 o fele, byale a tšee le seka a lephahlaxa-
 nthšê lelela. Ke moka ba nodira byale
 lofihlêla maseka eba a mantšai, ke sô-
 na selobô sa bôna sa xohwetsšana ma-
 seka. Byale xe motho a ka xana, ba
 tla tšwela pele le xomyata ba matša
 lelana la mantlailê, byale ka moraxo o
 tla bôna eilla, ke moka o batsa batswadi
 ba xaxwe, xore mokête o swanetšê mantl-
 ailê waka byale, bala batla tsibiša
 batswadi ba yola, ke moka batswadi
 ba yola batlane xo yêna wa leba ke

702
 moka bantšoa le seka ke moka ditaba
 tša fêla, ka xobane molato wa nthse ba
 nolefa ka leseka le lengwê. Dipheta xona
 le dipheta tše barexo ke pheta ya zha-
 xa, byale pheta e ke ekoto ya lešobale
 lexolo byale e aparwa ke krozi le moho-
 maxadi, ele xone le batho ba bangwê ba
 baxolo ba nayo, byale bano e be ya ka
 ntlong a ba e a pare, banoleka xoe a
 para tsatši la mekete ya badimusa
 xabô. Ke pheta e ntso xaxolo fêla ya
 phadima. Dipheta tšona xona le dikxat-
 la le dithepe. Byale dikxatla bare xodi-
 lolala ke moka ba diapara molaleng,
 fêla le tšona dipheta ba diapara m-
 olaleng, empa tšona ba diapara le
 dinokeng. Byale dikxatla ba ôhla le-
 nti le lekoto ke moka ba ôhla a man-
 gwê a masese byale ba falêla di-
 pheta xa ala masese. Byale xe ba
 feditše modirô o we ke moka ba tš-
 eya dipheta tsela ba tanzetsa mo-
 la lenzi le lekoto ya ba tšê dikoto.
 Byale sethepe ke pheta ya nokeng
 beads

byale le yōna ba naedira byale ka xe
 ba dira sekxatla e mpa yōna ba dira
 e threse. lesoxana le kxarebē manya-
 nesanō, xe mosoxana a ile a fereya kxar-
 ebē ba kwana, byale le soxana le nthā sekx-
 olomotho a sefa kxarebe, byale kxarebē le
 yōna e nthā setepe a fa lesoxana ke mo-
 ka ba kwane. Byale mosoxana o tsibisa ba-
 tswadi xore ke kwane le ngwana mokēte
 mabapi le xo motšeya byale o dumeditše,
 nna ke mofile sekxolomotho yēna o mpile se-
 thepe xoba leseka. Byale mowe batswadi
 ba swanetše xo kxōlwa, byale banyakēle
 motho wa matseng ba morome, bare sep-
 ela o batša ba xa mokēte rekwa ene
 o kwane le ngwana wa lena, byale
 ba we batla butšisa ngwanenyana, xe
 a dumēla xore wa rēresa nna ke
 ya monyaka a wa kemoka difedile.
 Byale setepe ba serēta ka mokxwa o,
 bare, ke setepe se kxola tsweti se
 lapisa ba foleli moxala. Hlatolō ya
 tōna ke xore, mosadi a nthā mpa bya-
 le o e pakēla tša kxole e ka seke a

782

K31/82

59

a xoma a ima xape, ka ntle le dihlare, ka
 xobane bakeng sa xone a pare setepe sa phe-
 ta, a ka seke a se apara a swanetše xi
 dintš'a ka moka ke moka a pare setepe
 sa xaxamêla, e we barexo ngwana wa
 thšuwana mamarêla le wa otie, obe by-
 ale ka kxaxamêla, ngwana wa thšwene
 o hwa a mamarêše namaxwe. Ba bang-
 wê bara xone pheta ya nokeng ke pheta
 e enodulaxo e saarelwa ke motho yo
 mongwê le yomongwê wa moxana, byale
 xo kxaxa ke xa yona, byale mofolledi axo-
 me a e topêle fase a e folêle. Ba bang-
 wê bahlalōša mabapi le xophuma, ka xoba-
 ne monna o tla nohlwa a folêla pheta
 ya xo sebe le bafêlo. Lee la nyê le yona
 ke pheta ya boxoloxolo, ke e thsheha ya phap-
 haki. Byale pheta e ebe ba e folêla ba e
 apara moxolong, diapariwa ke basadi le
 dikxarebe tša ba tšeiwa. Byale tšena
 tša ka fase ke dipheba tše ditlilexo
 le maburu (Pitšōšitše dihubetšwana)
Tofalatladi (Bokokotwane) ke pheta-
 nyana tše dinyana tše disehla.

782

K34/82

60

Mampudulê ke pheta ya mabala a m-
 ašweu le mantso. Madi a mathari
 e swana le makhwini ke e kotonyana
 ke e khubedu kudu. Byale ba e rēta
 ka xore, mahlō a mathari ke a mahube-
 du a hubatšitšē ke xolala balla. Byale
 hlalōšo ke xore mosadi ke ana le monna
 byale monna wa xaxwe a seke a hlōkō-
 mēla mosadi wa xaxwe, byale a tloxele
 mosadi a rōbala kantlong ya mokolola-
 xadi, mosadi wa xaxwe otlane xopha-
 foxa bošexo ke moka a phopholetša le bō-
 tō a kwa a sa swane setō. Byale
 xosasa o tla bōna a tsoxa a kwatši-
 le, ba bangwē ba lala balla, mahlō
 a bōna a tsoxa e le a mahubedu
 byale xe ba mutšiša ane ke baba ke
 mahlō, tšatši lewe tša xja a ka seke
 a ja. Le ke mosadi ana le motlabo a
 kxōdišī ke motlabo, o nyaka xore mon-
 na wa xaxwe a rōbala kantlaxō xa-
 xaxwe le xe a saka a dira setō, a wa
 xosasa o tla hwetšama a diōnyowan-
 owa a tshabile. Ke tšona ditaba.

782

K34/82

61

tš'a mahlō a mathami ke a mahubedu.
Ditholwana ke diphetanyana tš'a bo-
 nyinginyane kudu byale ke tš'e disehla.
 Thiehlō e swana le makwini byale oha
 ke a matala. Lepōzielo ke pheta e
 thšweu ya xophadima elekana le
 makwini. Mohlata wa maxukuku ke
 xore ke pheta e thšweu le mmala o
 montso. Mefiri e na e be e dirwa
 ke ba xoloxolo, ke e mehubedu. Byale e
 a pariwa matsōxong, ba ngamolla ke
 moka ba ngametš'a matsōxong. Le yōna
 e a pariwa ke basadi, byale ke a šom.
 a mošomō o kwa ella matsōxong e
 thšethšekxethšekxe. Maxêxêmane
 ke pheta ya phaphati ke e thšweu.
 Dilō tš'e kamoka ke dikwabioō tš'a ba-
 sadi, tš'atsi la (mekete) menyanya
 o hwetš'ana basadi ba apere bare
 xōrōxōrō. Ke ele mokete wa lepeša
 byale monna yo anexo ke a tšene ka
 xare a bina byale a xahla mošadi yo
 mongwê, o letš'a mphulukwane byale
 le yena a tšena ka xare, byale a

702

K34/82

62

fihla a hlakêla ka moraxô a kwatama
 fase ka dikhumu, byale nini le yêna
 a kwatama, byale ke moka mosadi a
 thôma xo mophumula, ke moka a pola
 pheta e ngwê a monweša ka yôna, a
 mo apeša molaleng. Byale dipheka tšê
 tšê xonweša, beng ba tšôna ba swane-
 xodilopolla ka ditšôxoba mapoto. Byale
² diala tšê ke ditxabišô tšê ditxolo ditšôx-
 ong tšê banna, o hwetsana ba dixokele-
 tšê hlošong ditšê tšêpe tšêpe. Byale
 o kwe ba ba epella ka kôpêla e barexo,
 madiala tšokatsa diala, madiala tšoko-
 tša diala, byale byale byale mokxal-
 abye a fêla a šikinya hlošô tšê
 fêla dire tšêko tšêko. baad ind
ko kxabiša mmele. Kxabišô ya basadi
 ya mmele ke tšêna: Peudi ebe ba beul-
 ana ka maxane, byale maxane a bôna
 ebe ba rula xhisi e byale ka petlwa-
 na byale ba eloutša ka lešika la mênô
 byale ka moraxô ba loutša ka seloutšô
 byale ke moka ba beula peudi ka ôna.
 Peudi ba ebeula ka mahlaeng ba di-

70:

M34/82

63

Kulusa hlôxô. Byale xe merini e ka xoma
 ya mela xape ke moka ba beula xape.
 Xe ba beula ba thšela metsi ka lebeeng
 ke moka ba kxa metsi batlotsa merini
 byale ke moka ba tlotša setsoše byale
 ba beula. Setsoše ke sesepa sa boxolo-
 xolo, sena le sexwene, byale sexwene sena
 a sena le makxata, byale ba thōma ba
 tloša makxata a ka xōdimu, byale a
 ka fase ba kxōtša byale xe o tlotša o
 tla bōna sena le letsohxo. Mokamō by-
 ale xe pedi e fedile ke moka ba ka-
 ma mokamō, byale mokamō o e be baka-
 ma ka diatla, ba tswara meriri ba e
 xōxēla fase ka diatla tše pedi dimala
 ditsena ka xape ka merini, ba dira
 byale byale xofihlēla e ba bolēta e sa m-
 ōmōxane. Byale xe ba dira ōna modis-
 ō o we wa xokama ba tloxa ba ba b-
 a tlotšitše meriri ka thšolo e hlakane
 le dipilo xoba dipaba. Dipaba ba difula
 ke dipaba moši, byale xe ba difutše
 ba diēnēla byale tšane kowa dikolo-
 bile ke moka ba dimona, byale ba

782

K34/82

64

boloka di^harô tša tšona, kemoka tša
 ve kowa¹ di^omile ke moka ba ve kwa
 di^omile ba dišila ya ba buupi. Byala¹ ba
 tlotsa makhura diatleng kemoka ba
 batša buupi byala bya dipaba, byale ba
 ba phikhitla ba botlotsa mering, bya-
 le meriya tswarana ka botse wa
 hwetsana e napile e le e mesakudu.
 Ke xobane pele xaxone bašile dipaba
 ba thoma ba dikadika ka lebeya tša
 swa ya ba dipilo, byale o tla hwetsa-
 na mokamô e dioba mokamô wa leloka
 ka kowa peuding ke moka ba tlotsa ka
 letsoke. Byale mokamô ba o kanyetši-
 tše ka diatla o boetše ke kukutwana
 byale ba tšeya mothekxa wa mpye ba
 ohlōmela ka thekō xa lehlala byale wa
 hwetsana o tšeya ke phefō. Mohlomon-
 g ba hlōmela mothekxa wa kxoxo xba
 wa mamokokonope, byale le ona o
 tla hwetsana o binabina. Dipilo tšena
 ke dipilo tša mollō, bare xoxatša mollō, ke
 moka bare xotima xwa šaba dipilo, kem-
 oka ba dišila ke moka ba tlola ka tšona

782

K34/82

65

hlōxō, ke xone xe o bōna ba tloa ka dipi-
lo ke xone dipaba difedile ka xobane dipilo
dinoba xōna le bateng la lehlabula. Ke tš-
ōna dikxabišō tša hlōxō, byale xe ba kamile
mokamō ba akwa nka e loma, ba ngwa-
ya ka ōna mothekka xoba lehlōkwa, ka xoba-
ne ka se atla e ka sinye mokamō.

Makhuya ke moka ba tšeya ōna basep-
humula mahlo ke sefahlexō le ditšebe
ka monwa, monwa ke makhuya xe ba
sahlakantšā le letsoku e noba ōna fē-
la. Makhuya ba tloa ōna xe ba eya
malaang le xepula e ile ya nēla motho
o swanetse xone howa a dutš' molong
a ōmile ke moka, a tšeya se dibēlo
sa makhuya a tloa ka ōna, ba tša-
biša xone motho a seke a tšuya ma-
xatšane, ōna ana le baka le baka le
lengwē le lengwē a tlo diwa. Mok-
amō baka tšeya beke ka moka o sa lu-
kile, ka xobane xe ba rōbala tša ba tšeya
makhopa wa sekuhelo, a kuhwela
(xoklêma hlōxō) xone moriri wa xaxwe
wa seke wa sinyexa, ka xobane ba

782

K34/82

66

hloka xo dirwa byale, a wa xona xo ka nhlwa-
 a e le mošomō, ka xobane bošexo e ka sinye-
 xa, byale xe bosele ba ku ulla, sōna se ku-
 hwelō se se nwa makhura, merivi ya
 xoma ya nyaka xo kamwa. Mokamo o
 ba kamana, e la mosadi o kama yala bya-
 le yala le yena o kama yala, ka xobane
 ka mozi o ka seke wa kxona xo sekama,
 le yona peudi fēla yona e na le banila.
 Basadi xe bašiva o kwee xe ba hlaba
 diēma, bare, moxadikane mpeule le
 huja ye lwa la monna la motlaba le
 a oloxa xe le kwee mahlasedi a letšatši.
 Dilō tšena dihlōšwaxo tšena tša moka-
 mō ke dilō tša basadi le dihxarebe Mēnō
 ke kxabišō e ngwē ya molomo. Phoxo
 e mpa ena ke kxabišō fēla xa ba e dirwa ka
 xotata ba nodira mabankeng a ditrietsi
 (lehu) le xona xo nodira baxabo. motho
 yo we a tšerexa ke phiri le baleloko la
 xabō. Byale ba beula xane xa hlōxō, ka
 mathekō merivi ya šala, e le xone xe
 ba beula ba beula byale ka nterwa ka
 sekhošing ke xone ka tšhekō xanthse

782

K34/82

67

ba dira sephara, byale ka zheka xa
 phatleng ba tswapola xwaba byale ka
 le rēphi la ntepa, byale xana mowe pen-
 ding e newe ke moka ba tlotša dipilo,oba
 dipaba. Xophalola le yōna ke modirō wa
 xohwela ke motho, ke xore bare xonthōa
 phoxo byale meriri ya xola ya lekana le ela
 'Byale ke moka ba dira byale ke moka ba
 bitša ngaka ela ya xo alyafa lehu, byale
 e tlele ba beula. Ngaka ena a e beule
 ka noši yōna e no dira dihlane ele xore
 o thōmile ka xo zhošela dihlako a lebele
 xore na ke mang yo we a zaxo rēma-
 batho xe byale ditwala diile tša dume.
 tša ra kxadi ya bōna (kxadi) ke moka
 o khōma xoba rēma, byale ba zhatxo-
 xa ba dula kowa, byale bala ba xore-
 miwa ke moka ba bangwē ba tšeya
 maxane ke moka ba balphalola. Ba
 tlotša meriri ka moka hlōxong xwa šala
 xo sena meriri, hlōxō ya šala ele
 lwala. Byale ke moka ba e tlotša ka
 dipilo kantzle le dipaba. Ke mokxwa
 o we bare xo dipilo diaila xa dišidiwi

Kudu dišila ke bōna batho ba mohuta
 o we. Ke yōna kxabišō ya bōna ya xokk-
 abiša dihlōxō tša bōna. Mowe modirong
 o, xodira le dikxarebe le mathumašā.
 E le xore banna bōna ba phalola, e mpa
 xa batlola ka dipilo, ba notlola ka ~~monwa~~
 monwa fêla. Kudu maswaō mono ha-
 xeng ya xesū ebe ba sa swae selō,
 fêla maswaō a ekaxo a swaiwa
 ke a. Ditibalibi ebe ba sa didini ka xore
 ke leswaō a wa, ebe ba dira dilōtšie
 ka bakeng la bolwetšī, xe motho a opa
 ke hlōxō ke moka ba tšeya mohloko, ke na-
 ka la kxomo, ke moka bare mo mahlaxareng
 malebana le ditsēbē ka tšeka ya phat-
 leng ke moka ba molomēxe, ba mohlaba
 mahleka a mabedi. Byate selō sena
 ke lōna leswaō ka xobane batho ba se-
 le bare leswaō la xēno le mehlaxareng.
Ditsēbē ke setō se elexo leswaō le
 le tsibya xo, ba tula ditsēbē tša bōna
 ka tšōwana ke moka yaba ba betlile
 marapō, eseng a makotokoto byaleka
 a Bakxaxa, oña eba a masese, byale

782

K34/82

69

Ka mathhekō a ōna ba dira tše nkeko ke
mekamonyana kamolekamo, byale ke moka
ba a lōkēla mašobeng a ditsēbē. Marapō
ana xe a tletšē ditšōšila a hlatswiwa ka
moxaudi xore a dule ele a mašweni.

Ke kxabišš ya tšēbē le xona ebile ke leswa-
ō. Mathumasā pe udi yōna ba babenta
fēla setō se ba sadumelwexo xore ba
sedire ke mokamo, selō sa bōna se ba
sediraxo ke lefōrō ke yōna phapanō ya
dikxarebe le bōna mathumasā. Byale
lefōrō le ba lediya ka mokxwa o, ba
ōhla meriri ya bōna ke moka yaba di-
ntinyana byale ya babangwē o hwetsā
na ele e metelele, byale ke moka ba
e tlotšā ka letsoku. Xaba tlotšē ka
dipilo xo swana le basadi le dikx-
arebe. Phapanō ya basadi le dikx-
arebe ke ditsōwarong tša bōna, byale
ka xe mosadi e tšōwara ntepa ekxob
le tšetšō, byale kxarebe e tšōwara
le bole le ntepa e kopana. Xona le ba-
na ba malalamabe ke xore xe barōbet-
šē ke moka ba pikuluxa, ba kwaēla

702

K34/82

70

Ka sekxôši, byale merini ya bôna ya
 hlobêxa. Byale batswadi ba ngwane-
 nyana yo we, ba phla dinti ke moka
 ba dira byale ka motšeka ya bathoka
 ba motlemella hlôxô, ke moka tšane tš-
 epetšepa ba tlatša letsoku, byale wa
 nobôna eka ke merini, ba diripêla, o
 tšhêbiša xore batho baseke ba bôna
 xore ngwana wa xaxwe o rōbala ka se-
 kxôši. Empa mmaxwe o tla leka ka
 maatla xolwa le ngwana wa xaxwe
 xore a seke a rōbala ke sekxôši, ka xo-
 bane taba e ke leêpô, la xore mmaxwe
 ngwana o re xe a rōbala le banna
 o kwacela ka sekxôši. Zefôrô ke seto
 se se diraxo ke makhumasa fêla, byale
 xore a bolle ke moka a sa dira lefôrô
 o dira mokamô. Ditšêbê tša bôna
 diaphudiwa, empa xa ba fukele ma-
 šapô ba fuhêla mahlōkwa. Modirô
 ona ke modirô wa basadi fêla, fêla
 banna ba bangwê le bôna ba tula dit-
 šêbê tša bôna. Mabameng a moxofiša
 ba tlole ka makhumasa fêla xe ba rōbala

782

K34/82

71

byale maxxa ba tlola ka letsoku xe ba
rôbala, xone^m mele o seke wa ba lemaxo-
tšane. Byale mosadi yo a kxonaxo xole-
la meriri ya xaxwe, xe a e phurulatše
o hwetšana e tšya maxêtleng.

Banna peudi e noswana le ya basadi
empa bôna peudi ya bôna e be ba satlo-
tše le tooku, e be ba tlotsša makhura (mo-
nwa), le meriri ya bôna e be ba notlo-
tšša monwa fêla. Byale hlôxô tšša
bôna e be ba kxabiša ka diala^m mele wa
bôna ba tlola ka monwa. Ditedu ba
bangwê e be ba dilela tšša xola fêla ku-
du e be ba dilela ke basakalabye. Ma-
roxana e be ba beula ka maxare, le
banna ba e seng dipududu, banna bôna
e be ba beula ke basadi ba bôna, ma-
roxana a beula ke bomma bôna.

Ditedu tšše tšša kamo mathekô a mo-
lomo tšše we barexo ke difonkô, byale
ke moka tššona ba diphekla wa hwetš-
ana e le dinakana. Byale tššela tšša
ka fase xe mokkalabye a enwa by-
ala, bo rôzhêla ditedu ke moka are,

782

K34/82

72

Kowa a feditš'e xonwa ka sekhō, byale
 a ōba ditedu a mona byala byala bo-
 naxo Kowa diteding. Bakhalabye a
 ba beule ditedu tša bōna. Dinala
 tšōna kamoka xa bōna, motho yo mongwē
 le yo mongwē a ripete diatšōrōbēxa ka
 noši kemoka a kxona a le ripēla. Bare
 diaila xe motho a ripēla dinala o e
 pitšētša bolwetš, le xana le hono ba kxa-
 labye le ba kxetolo ba kxale a ba ripete.
 O hwetšana dinala tš'e e noba dintse-
 rēre, ka moxane xōna ba leka ka maat-
 la xo dikula di tššila ka diphatse. Fēla
 bare xe o ka bōna motho a babya ka m-
 aatla, byale ba bōna ka mo manaleng
 xona le di tššila, ba ba le kholofēlo ya
 xone aetse, mo kwe beyane a ka
 tšhūša mohlomongwē o tšia re phelela,
 byale xe ba kane ba tšbella ba bōna di-
 ka dinaleng xosena di tššila a wa mo
 motho yo we ba ka seke ba moruwa
 o tšia ba tšoxēla. Ze xe o kane ke ya
 ngateng, ngaka e tšia noxobatš'a xone
 wa setšwenya motho a ka seke a

782

K34/82

73

le phelêla. Tsōna dinala tšê ke se-
 hlare sa xobolanya. Ke xore ba dira ka
 mokxwa o, ba šila dinala ya ba buipi
 byale wa o thšela matsokong, byale
 batho ba xokxoxa matsōko ka dinkō xe
 a xōxa ke moxa hixō e diōre ka xane
 xê. Ke moxa ka xoma motho yo a ka mo-
 alafaxo. Byale taba e ke sephiri ka se-
 taba e e ka tsebaxo ke basadi ba ka fe-
 tšō batho. Le tōna taba ya bobedi ba-
 re dinala a bakope, le baka ke xore diba-
 ka bolwetš; ele xore melaō ena ba e bolê-
 la fêla xore ke batho ba ka dula bari-
 pa dinala tšō bōna ba ka xobatsš ba-
 tho ka tšōna, byale ka xe dingaka tšê
 dingwê ke ditlaçla, xe mosadi wa
 matlabo xoba mamvatwe a ka motšā
 xore dinala diaxona xobolanya motho.
 Byale le xe a ka motšā mosadi a ka
 seke a monwa ka baka la xore o tla
 xopola xore munnā yo o nyeka xore
 ke babye, ka xobane bolwetš; ke selō
 se sesatshebexo ke motho bo no tla re
 sa bobōne. Byale ka lehu le noxōrōxa

782

K34/82

74

re sa le bōne, xoja mda e be eke le bōni-
 wa ka mahlō, yo mongwē le yo mongwē o
 be a tla likisa xo tšaba la mpa la xoto-
 wana melala yōna o feditšē, mohlomong
 le ditšaba e kaba o šetšē o feditšē me-
 boto le meboto bošo. Byale lehu xa lehla-
 ole le mošate le ya tšena. Byale ka
 xe ba khalabye xe ba layana xe matho a
 huile xe ba letšibitšeng, ba laya matho
 yo we a hwetšexo o kwa bare xo yēna,
 o seke wa kwa bohloko lehu xa lena
 kxōi: ~~le xōi~~ kxōrōxa re le bōna ka
 mahlō anama. Ke xore rena bawe
 re phelaxo re noba re mōna xore matho,
 o re tšoxetšē. Byale xē xo byalo
 lehu xa lena mphathō, yo moxolo le yo
 monyana dimoswana. Byale ka tše-
 kōng ya dina, mosadi bare ke Moya
 Mabakane, byale o be a tšere ke mosadi
 di wa xabo Matu Mabakane, byale
 mosadi yona are xo fihla kxōrong ya
 xa mabakane ke moka a dula le mor-
 wa Maxêkêtia Mabakane, bare
 ke Mabyale, byale yona Mabyale o

be ana le moratho, moratho wa xaxwe
 ke moxaxa. Byale Mabyale a dula le
 mosadi baba ba dira hloko tše pedi, byale
 ka moraxo Moxaxa a bolêla le mosadi by-
 ale mosadi a dutnêla. A wa Moxaxa
 a fêla a utswa ka lefokeng, mafelo a
 bôna xore xohlwa ke bôhla le lefoka dint-
 pitšê a ya kantlong. Byale ka tsatsi
 le lengwê oile xe a fihla a kua mox-
 lwanê a bolêla kantlong. Byale monna
 a mokwatisa ka matla a maxolo, a
 boêla ka xae, yaba pelo ya xaxwe e bo-
 hloko kudu, a tšya mollo a ya a phe-
 reketsa ntlo ke moka a tšoba ntlo
 ya mpya. Byale baile xe bare ke a
 tšwa, ba hwetšana a ba emetše mo-
 lomong wa ntlo, a wa barwalana
 le moxolwane ka diatla, ba alwa xo-
 fihlêla ba matse ba tšoxa, byale baeya
 ba lamola ntwa, a wa ya fêla, fêla
 xe ele ntlo yona ya swa ka moka ya
 fella. A wa molato a waka waba
 nthse fêla baile bare Moxaxa a xê
 ntlo, eka be a seke a tšoba ntlo eka

782

K34/82

76

be a nolwa le yo we moxolwane fêla.
 A wa oile axa, byale xe a feditš'e ntlo,
 ba khalabye bare xo Mabyale ke wena yo
 moxolo tloxêla mosadi yo wa lelwesant-
 hš'a, a wa moxolo a dumêla fêla pelo
 ya xaxwe e le bonloko, are moratho waka
 o mponetš'e a lehono oreng yêna a elwa
 le nna a tšeba xa botš'e xore nna ke
 tšena ka mo ntlong. ~~Byale bare dilesetš'e~~
 yo moxolo o noxata tšijai a e bôna, a
 wa a re xotukile fêla yo ngwana wa
 mmame xo bônaxala xa botš'e xore a ka
 mpolaya. Byale moxolwane ka tšatš'i le
 lengwê a hlakana le mosadi sebakeng
 are xo yêna, mosadi ke wena mpya
 oreng o ntwešantš'a le ngwanetš'a,
 byale mosadi are moxatš'akê, monna
 yo we o mponetš'e, keile ke nwele by-
 ala ke taxilwe a tla a ntira bohla
 byo, byale xe ke re ke a phaxoxa kahw-
 etš'ana a le xodimu xaka. Byale ka
 lona lebaka lewe kare ka xobane o mp-
 onetš'e, kare ke tla fêla ke mutšwe-
 tš'a lefokeng byale ke maketš'e xe a

782

K34/82

77

e tla a tšoba ntlo yaka, xaja mola ebe eke o ntenne nkabe ke noxobōša ka bozhaxa. Byale monna are ke a xokwa moxatšaxa, byale xe obōla o le byale wena e kaba wa nthata, mosadi, xabotse yo we ebe ke utswa naē le /heng xe okare ke xome nka noxoma. Byale monna are ke kwatile xo fitiša tekanyo, fēla ke sinxe-xile moxopolo, byale ke xe wena o swane. tšē xone ke xofē sehlane o molaya, mosadi are xabotse. Byale Mabyale a ya a ripa dinala tšē xaxwe a dišila, ke moka a xya a la mosadi, are xo yēna o phahlaxantšē le motšoko o mafē a xō xe o tlahwa. Byale mosadi a moxēla motšoko le sehlane, byale are a dutšī a le nošī a xopola, byale a hwetšana xone taba e a moimēla, byale are a wa xolukile, a tšēya sehlane a likiša ka ngwana wa Mamokxadi, a moxōx-iša, byale ngwana a tšōma xo ezim-ula, ke moka mosadi a tšōba, xe moleli wa ngwana a o tswa xone ngwana wa lla ke moka a kišima a

782

K34/82

78

Tšeya ngwana a moepula byale okilo
 tšeya xone ke a mohomotša byale ka mehla
 a wa ngwana a seke a kwana le mole-
 di wa xaxwe, byale moledi a tšeya ngwa-
 na a moiša xammaxê. Mmaxê le yêna
 a likiša ka maatla xone ke homotša ngw-
 ana ka xomofa letšwele ba seke bakwen-
 a le ngwana. Yeba mmaxê wa tloxa
 oya xae, byale xe a fihla xae a dula
 nyana ke moka ngwana a motloxele.
 Batho kamoka bathōma xo makala ka
 xokwa lehu bakeng sa xone ba okwe bo-
 wetši. A wa ba boloka hlōxō e we ya
 Dhobetsane byale ka moxaxō ba atšwa
 baya dingakeng ka motse wa bōna, bya-
 le dingaka tša ya tša tšya, mpya, ele
 xone yêna a baya naē, a bolēla ditaba
 tša bōna ka moka tšena dihlalutšexo
 ka xōdimu, a wa ba xa Dhobetsane ba
 ile ba kxolwa. Ke ba fihla xae kemoka
 ba mothōma, byale te yêna a tšibiša
 baxabō, byale baxabō bare xe eke
 ke nnete o ka nobolēla mosadi axama
 baya kxōrong xone ba ya tšwa ba le

xōna. A uwa ba fihla kxōrong ditaba
 tšā tšena, byale le xōna xe ba mutšisa a
 xana, fēla banna xe ba bolēla naē, ba no m-
 ōna xore o wela, kxaxana xe e wela ye bōna
 ka mahlong, byale ka xe a sa dumele ba
 xa thobetsāine banthā setseka sa bōna
 ba a tšisa baye dingakeng. Ba sesaya
 xalela baye xa e ngwē, byale ngaka ya
 ya ya motiya, le yōna ya bolēla ditaba
 tšē ba xothōma ka tšōna, ke moka mosadi
 xanetsā mosadi tšū, ngaka ya motiya
 ka thselane, yaba mosadi ore a uwa ke
 nnete le nna ebe ke nyaka xatlilo kwa ka
 tšuka ditšebe, ke moka ngaka ya me-
 la, ya motšola ntepa ya šala. Byale
 ba tloxa ba fihla xale, ba fihla ba be-
 xēla kxōsi ditaba ke moka kxōsi yare ke
 molato le a tšeba xore hlōxō ya mothe
 ke lesame la dikxomo le kxomo tšē pedi.
 Yaba mosadi yona ona le ngwana wa
 ngwanenyana ke moka a tšama a mepa-
 tšā, byale Jena sekxoka a nthšā lesame
 la dikxomo le kxomo tšē pedi, molato wa
 fēla, byale ngwanenyana yowe mathšō

782

K34/82

80

lêle o e peya xa sekxoka ka bakka la bo-
loi bya mmaxê. Xo tloxa mowe moxaxa e
napa a lesetsä motšoka, byale Mabyalä le yêna
a bôna xore mosadi a soma ka mokxwa
o ka xomotsä, a bôna xa batsä xore e fêla
mosadi xa morate. A tloxêta mosadi Mox-
axa a feta le masetä wa dššipa ya xa-
xwe. Ke ditaba tšä dinala.

Polotšö, banna xe ba bôna xore mašoboro
a xatše ke banna ba swanetše xobabolo-
tšä, byale polotšö e we ba bolotšwaxoka
yôna, ke xoba-mpa mesobö ke xore moxat-
la ya xotibetsä se menyö, xona le samp-
haka, motho ya a kxonaxo xobolatšä, eseng
batho ka moka. Byale xe ba šetšä ba ba
bulutšitšä ka yôna polotšö e we ke moka
ba ba tšweša marabê. Ba tomola ma-
byane a mohlwa byale ba dirä kxare,
byale ke moka ba ôhla lenti la xotšwara
kxare ke moka a tlêmella dinokeng by-
ale tšotwe (polo) ya tšena ka xare
xa kxare ke moka ya no duba e emele-
tše xore e seke ya kxwatšä ditšwele.
Ke ba rôbala bare kowa nšhong ke moka

ba tatlala ka diphêphê tša moxwadi'xwa-
 di, xore xe a robetše ya seke ya mamane-
 la dikxwete le xore ya seke ya tšeya ma-
 byane. Byale mondi yo mongwê xe a ka
 seke a hlôkômêla yona melaô e we, a ba
 lešaeadi banna ba motiya kudu xore ka mo-
 swana a seke a lebatla a hlôkômêle.
 Kobô ya bôna ya bošexo ke lethebô la kx-
 oš; ke xore mabyane, ba tomola mabyane
 a malisilisi a xomela mebotong ke moka
 baya ba a fakêla ka ntlong e we barô-
 balaxo xo yona, byale xe lebatla la xorô-
 bala le fihlile ke moka ba swelela ka x-
 re ke moka ba rôbala. Byale lethebô
 lena la kxoš lena le burithô xaxolo, le
 phefô xa ba ekwe. Mo^mmele xa ba apare
 selô, banone mo mahlong ba tlola ka me-
 lôra, ke ôna makhura a bôna. Klôxong
 ba tlola motaxa, motata ke kxêtlâ
 ke boraxa byo bošweu. Byale mmefang
 wa bôna a ba apare selô, byale
 mohlang ba a lxa, ba xêna mapara
 byale mondi yo mongwê le yo mongwê
 o swara le para le kxati, byale tš-

78:

K34/82

82

a tšhi le we ba ba tšweša matxēswa
 ba ba ngatediša byale ka banna, ba
 a tšhōtšhē letsoku, le bōna ba ba tšhōtšhē
 letsoku mmele ka moka, le dihlōxō, ele xo-
 re dihlōxō tšhā bōna ba dibentšhe. Byale
 yo we ele xo kxoši ya bōna mowe mpha-
 tšong a we o tšhā bōna a tšwere le
 kxerwa le barexo ke tšhāba la seph-
 ara la pēnō ka etee, ba bangwē bōna
 ba tšwere le matxēswa a mabotse.
 Byale tšhāba ena ke le kxerwa la nku
 o hwetšana ka mo moraxo le lekeletšhe.
 Byale dikxati tšhēla ba tšwaxo ba rwele
 ba tšhō ba buxšha kōmana ka tšōna, ba pa-
 klama xōdimi xa kōmana ke moka moka-
 ōmana a motšha ka yōna, puxišō e we ke
 matswele a kxomo. Boxwereng dikobo
 tšhā bōna ke hlōkwa, baloxa maserella
 a we ba a paraxo difatšeng, matsōxong di-
 le maotšong, wa hwetšana di dirile dipa-
 tšaka. Kxāpe ke ditšō tšhe ba ditšwera-
 xo dinokeng, ba dira dile pedi ke moka
 ba dimōmōxan tšhā ka dinti le xōna ke
 di kē kē tšhe dikxolo. Phasaka ke le bo-

le, byale xe ba loxa lōna ba ôhla lenti le le.
 Košwanyana, byale ke moka ba ôhla le le.
 nywê kemoka ba žlilo žlêma ka lōna xore
 phasaka e seke ya oloxa xe maxwera a
 sepela. Ba katetša dinoko tša bōna ka
 yōna, ele xore ka fase ba tšwene le kxēs-
 a la xohlōka dipêrō, phatetša e ba ka fa-
 se byale dikxape tša ba ka xōdimu diti-
 betša xore morumō wa phasaka wa seke
 wa bōnala. Merapala ena ba dira e m-
 ene, byale ke moka ba e māmōxanthša, ba
 e phathetša ka mahwafeng kama e men-
 gwê ya xo phathetšiša ka medi kama le xōna
Kxōkwana ena ke mongatše, ke e barwala
 xo hlōxong, byale yōna ba e kxabiša ka diata
 le methēkka, le mafafêlo a dinonyana. Byale
 ke moka mokxwēna o fedile, empa ba dira
 dipane tše pedi. Kōpêlō ya bōna xe ba hla-
 xa letšwe leina malauhana. Byale kō-
 pêlō e ba e ôpela labakeng la mo bahla-
 xaletšwe, ba tšwa ka morotong byale
 ba hwetšena le batla kraufsi le motse
 wa mošate kemoka ba dikuluša le
 batla ba tšwene diphate tše ditelele

782

K34/82

84

tšewe baxexo ke moxatokē, byale ba th-
 ôma koša e, bare, o tšankrepa ka ma-
 lauhlana, ke mohlabendi yowe byale
 bontši' bare o tšankrepa tšankrepa ka
 malauhlanana, o tšankrepa byale byale
 xo fihîela ba letša moludi ba kxone ba
 homola, e be ke moka ba boêla ka mph-
 atlang. Kōpêlō ena ba e êpêla ba riale
 ka xobane ba hlaxa letšwe byale banyaka
 xo aloxa. Basadi a wa bōna ka bafana
 polatšō ya selō ka xobane bare bare ba bo-
 latšwa yaba ba rōbala ka dintlang.
 Byale ene e sale dikxarebe ke moka
 ba kxwêba ke xore banenyana, byale
 kxobo e we e diriwaxo, ba dira ba leba
 ba bedi, yo mongwê o swara mamōkōk-
 ōnōnō wa yala, yola le yēna et a tswa-
 ra wa yola byale ke moka xore dixole
 e be ditšō tšē ditelele, byale xe ba ena
 xobolla ke moka, ba yo dipha-xanya ka
 boxane yaba ditšōpō tšē pedi, ke yōna
 polō ya basadi. Byale ka sōna sebaka
 sewe, ditšwarō tšā bōna ke matx-
 êswa, byale xe ba aloxa ba akxuola

782

K34/82

85

Ke moka ba a thšoba ka morotong wa
 bōna. Byale ke moka/ba batšweša di-
 kxoko ke mokxopa wa pudu, byale ba o
 šoxa ke moka ba batšela dinokeng, ke
 moka ba tšeya o mongwē ba otšela
 dinoka byale mowe ba tšeya byōya by-
 aya ka kxakata. Byale dilō tše ding-
 wē tše we ba diapaxo ke mekxose b-
 yale mekxose e, ba e phathakxa ka ma-
 hwafeng. Ke tšona dikaparo tša bale
 tšewe. Mēnō xakxola ba banyana, xo a
 thōma xwa mela a pele, byale xe a xothē
 ke moka ba mokxola, ke xore ke modirō le-
 baka la ka moswanya mmaxē o sw-
 a nets'e xo šikinya mēnō a ngwana byale
 xe a okwa le šikinyea ke moka o bo-
 tša rapaxē xore kxola ngwana yo leinō
 la xaxwe le a šikinyea, ke moka bat-
 la moswara ba mokxola. Ke xore xe o
 bōna leinō le šikinyea le taxa ke le
 lenzwē, xe batšela le la ke moka ka m-
 onaxō xa matšeti a se makae ke moka
 o tla bōna le etšwa, byale a we ke mē-
 nō mēnō, byale mēnō ana a xomela pele

78

K34/82

36

Ke mohlaxa. Byale xōna le ba bangwē ba
 mēnō a maxolo o hwetsānaxo a raxile m-
 alomo, byale mēnō a mohuta o we, bare
 ke mekōrō. Xōna le ba bangwē ba we
 o hwetsānaxo mēnō a bōna a na le dibaka
 tše dikholwananya, byale mēnō a mohuta
 o we bare ke mosaxa byale ke mēnō a
 a nyakēxaxo kudu, a ba bangwē ōna wa
 nohwetsāna a sa šiya dibaka ōna
 e noba mēnō. Byale xe motšo a thōma
 xomela mēnō o thōma ka mohlaxaxa wa
 ka ~~hax~~ hase, xe a ka mela mohlaxareng
 wa ka khakala ngwana yo we bare ke le-
šeka. Lešeka ke xore ke nxa a loma mo-
 tho ka mēnō a xaxwe, ntho a e fōle ka
 pela, le xōna e no napa e tšwela pele le
 xobaba le xe ntho e e nyana e no napa e
 xola. Byale sehlang sa yōna ke xore m-
 otho yo we wa lešeka o swanetše xoxo-
 pēla mēnō a xaxwe ke moka ba a tšwela
 nthong ke xona ntho e tšaxofōla. Byale
 ka Maime Masumu le Malekutu
 makōkōrōrō ba kile bare ba elwa, byale
 maime a loma Malekutu, monwana

702

K34/82

87

o moxolo, byale, ba kotsiŋa xone monwana
 wa fôla, ba nobôna o tšwela pele, byale
 mafello ba roma motho xone a e xa mašū-
 mu xone mohlomong ngwana wa bôna ke le-
 šêka ba ba tšhūšê ka sehlang re tle re
 lekisê ka sôna a wa baxa Mašūmu
 ba xopa mosadi wa bôna mênš sebaka
 selebeletšê byale batloxa le sebaka ba fi-
 hla ba mothšela, a wa matsatšê a se m-
 akae a lôla. Ke leinš la motho yo moxo-
 lo le babai ba leka ka maatla xo tššela
 dihlane, xe nke dihlane xa dina tšhūšô a
 wa ba nššô ka morokola, ba hlaba ka
 tšhêkô ke moka ba tšhola leinš la a tšwa.
 Mênš ke kxabišô e ngwê e kxolo ya se
 dahlošô, byale ka xe e le a mašwen. Ba
 tššô ka ôna dišô, mênš a maleba modirô
 wa ôna ke xaripa dilô byale a ka meh-
 la xareng ke a xahlahuna.

Bobatšê boxolo xolo ke bare motho ke yo m-
 atšê bara motho yo moxolo wa^mmetê wa
 xolekana xotloxa mantšong xo fihla hlôxon-
 g. Kote xona le dilô tšê dintšê mo moth-
 ong tšê we ka tšona ba bônaxo se bopêxô

782

K34/82

88

sa motso ke a bopexile xa batse. Yowe
 moxolo xolo ke motso ka xobane ozia bēlēxa
 batho ba baxolo. Motso ona le dilō tšē
 mmeleeng waxaxwe, hlōxō diloēbē mahlo
nkō, molomo, mēnā peledu, dikama, Pha-
tlā le sekxōsi, tšena ke dilō tša hlōxo-
ng. Mahubeng ke maxetla, le matsōxō, by-
 ale xona le molala owe o hlakantšaxo hlō-
 xō le maxetla. Mpa ke mokhubu le ma-
tlepu. Dinokeng ke dinoka maraxō le
maoto, byale tšena ke dinipa tša motso
 xona le maina a mangwē a mantš' kape
 ana a ka xōdimu ke dikakaretšō, byale
 maina a we mangwē ke a, a mahubeng
 ke mahwafa, sebedubedu kxekxa, sek-
xape, setšū, dikokoilane le tšōxō seutla
le menwana le dinala. Dinokeng, tšeka-
verape, khuru, potane, serēthē dinaō
menwana dinala mošija. Byale dilō tšē-
 na dibaditwexo tšē ke dilō tša mmeleeng byale
 ka matswēlē a we etexo kxabišo ya
 mahubeng. Byale motso ke a lebella
 motso ya mangwē o swametšē xo mok-
 bella mahlong pele le yēna o tla mo-

78:

K34/82

89

lebella mahlong a kxona a mafolosa ka
 fihlêla maotong byakemoka o mone.
 Mmala wa batho le tona o tla a obone
 xoba ke yo mahlabana xoba yo moswane
 xoba nthōnō. Hlōxō e swanetše xole
 kanêla e seke yaba hlōxō e kxolo e byale
 ka sebeka, sekhozi sa yona ya seke ya
 ba kxwera xoba botelale, le mahlāa axaxwe
 ya seke ya ba diphaphati, xoba a matelele.
 Byale ditsēbē tša xaxwe ebe tše dikopana
 xolekanêla hlōxō ya xaxwe. Phatla yaxa-
 xwe ya seke yaba phaphati, mahlō axa-
 xwe ya sebe a maxolo byale ka a kxwese-
 le, xape ya sebe dikxōtlōpitsā xoba diphinya-
 ne ka maatla, le mahlō a makōpō ke mahl-
 ō a xofêla a bifiša batho, ka xobane ma-
 hlō a makōpō ke a thšwene. A sw-
 anetše xore a swanetše le phaatla ebe
 mahlō a maswane e seng a mahubedu
 byale ka thekowane, dintšā tša mahlō
 le tšona o hwetšane dilekanetše mahlō.
Dikana tša xaxwe ebe dikana tše di-
 tšexo kolefinyana ya seke yaba sekun-
 ane byale ka dikana tša peba e bare.

782

K34/82

90

ke makhute. PKô ya xaxwe e be nkô e e
 e meletšexo xedimu ena le mokolo, e seng
 e telele xoba sempavara. Melomo ya se-
 be melomo ya mathšaa (matheso) xoba
 dikekemetla, byale mênô a xaxwe e be
 mosaxa xoba mênô a manyana e seng a
 mexolo. Sebedu sa xaxwe ya sebe se se-
 leb telele e be se se kopana. Molala
 wa xaxwe e swanetšexone e be molala
 o motelle, e se sekunyane. O kwa ba
 ê pella dikopêlô hane ke itšê ke kxêtha
 motlabe ka kxona xo kxêtha ka kxêtha na-
 pôdi ke kxêtile ~~ba~~ wa molala o motelle
Maxetla e seke yaba dikukutwana
 wa se xe o re wa mōna wa bōna e ke
 maxetla a xaxwe a rwele selô. Mahuba
 a xaxwe ôna a na bosodi, mathšô xony-
 akêxa a matelele pella a seke a telêfa
 kudu xopeta motho. Sefaka le le⁺tsôxô, di
 le kanêle. Dikôkôlwane ke moxohlakana xo
 seatla le le⁺tsôxô, setša ke moxohlaka-
 naxo le tsôxô le sefaka, mahwafeng
 ke ka fase xa mathšô moa khōmaxo xōna
Sebedu bedu ke mo xo fella xo kxêkxa

782

K34/82

91

le mowe xo thōmēxako mpa. Matswēle
 xonyakēxa matswēle a maxolo, ke xore ke
 o bōna mosadi ana le matswēle a maxolo
 ke xore le ka tswapelong xo humile.
 Byale ka seema sena bare, ~~Kxant~~ Kxan-
 the zhaba bošexo e a ēta ke bone ka
 rita e ētēla tswapelong, ke xore ke k-
 xoši xe a tsoxa bošexo a e ya botlabong.
Mpa e swanets'e xoba mpa ya ko
 lekanēla mele wa yōna, eseng mp-
 a ya seratlantla byale ka mankwele-
 mane a hoše ditxwekxwe, mokxobu
 le ōna e be amonyana eseng o shwe-
 tšanang e ke ke mohloxa, byale yōna
 mpa e tla kxona xo tswanets'ana le
 matl'epu. Dinoka ke motho e le yo mo-
 sese marako le ōna a swanēla xore
 ebe a maxolo a swanet'e xore a lek-
 anēle le mmele. Byale leina le la ma-
 axō ke kakaretšo ya ditš'ā dinokeng,
 ka moka. Kona le zhabo e ngwē e bare
 xo, thavi se ribyana sa borape ma-
 nkekenele sawa fase xa sepyaexo,
 byale ke motho a e dimula ore ke

782

K34/82

92

maraxô, wa bôna xe ngwana wa sa
 thuta xo sepela, o thakxokxa aye ke
 ya a sepela byale a fêla a e wa
 fase ka maraxô aye ke kene byale byale
 xo fihlella maoto a tiella a kxona xo
 sepela. Tseka ke mona xohlakana xo
 serope le setopa, ke yona tseka. Ke m-
 otho a kare e ~~sele~~ ya monyana a phe-
 tlêxa tseka ke moka ke senyalô, mohlal-
 ng a xola o tla bôna a hlotsa. Maoto
 dirope le môtlo mo dihlakana xo
 ke khuru. Mowe xoxhlanaxo seutla
 le sefana ke dikokoilane. Dina ke le-
 oto, byale leoto lena lena le serêthê.
 Byale mmepala ya batho, boswana,
 bothsônô, mohlabana le bohubedu.
 M mala ana wa boswana ke o oratê-
 xaxo kudu le xona o batse kudu mmaka
 o. Ke naswana ya mōsate fêla wa
 e hwetsana meleng wa e etetō o mo-
 lato, wa e fêla o molato. Ka xona tseka
 e o ka ediraxo, bokaone ke xe oka mōna
 pele wa mafeta ka xotama, ke a ka
 xo bôna, bokaone ke xone o moetetsê

782

K34/82

93

batla nomp^o ba xolipisa ya ba wena
 o leboxa fela xe hlaxo ya batho e fihlile
 xae. Phoso ke xe okane o e tseleng wa
 tlêla ke moya o mabe, wa robala nae,
 a wa mowe ke phoso. Mahlabana ke
 motho yo sefahloko ba xaxwe eleko sese-
 wto setswarane le bohudedunyana le
 ona ke amatse. Thsôrô ke mong m-
 ootho, ke ba lelolo la xa Razhisi; e beba
 sarate xone ngwana wa bona a be le
 mmala o mongwe, ke a kaba le mmala
 o mongwe a wa e be ba bolaya. Thsôrô
 ke motho yo montsontso, byale ka pitša.
 Byale o kua bare, motho yo ke yo matse
 byale o ~~amela~~ sintše ke melamo ya m-
 a pheso. Xoba wakwa bare o sintše
 ke dikko tše dikxolo, xoba ditsêbê, x-
 ba hlaxo e krola xoba mesifa ya xokwela
 kxakala. Moxongwe wa kua bare mo-
 tho yo ke amatse fela o sintše ke leoto
 la mošalo. Mošalo ke leoto le leoto
 ke xone le thoma ka xobaba ke moka la r-
 u ruxa. Ke moka la fola le lebyale, ke m-
 oka maoto axaxwe a seke a lekana.

782

K34/82

94*

Byale xe ele motho yo mohubedu yēna
 a nyakexe, fēla e nore ka xobane o belexile
 ke bōna byale ba nore le yēna ke motho.
 O Kwile xe a ka lēka a dira phōšō o tla
 kwa bare, lexo lehubedu xa lehloke seboko
 ke seema se ba moēpaxo ka sōna.
 Xe ele motho yo a bifilexo ya ba a dira
 medirō e matse a wa okwa bare, m-
 otho yo o bifile mmele fēla, empa pelo
 ya xaxwe ke e batse, mohlomong a seke
 a dira medirō e mebatse o tla kwa bare
 o bifile le pelo xe mosadi o kwa bare ke
 a bōna le ka pele xaxawe xo bifile.
 Motho yo matse a wa a ba mokwere
 ka mokwa o we, ba molaga ka xore
 xe a tšwaga batse xa bolewe xolewa
 diatla. Motho yo mohubedu a wa
 mohlomong o kwa bare, wa nka o t-
 lala. tšila ka pela.

ends 782.